

The Impact of the U.S. Withdrawal from Afghanistan on Iran's National Security

**Farideh Amani
Kikanloo**

Ph.D Student, International Relations,
University of Guilan, Rasht, Iran

Reza Simbar*

Professor, International Relations, University
of Guilan, Rasht, Iran

Introduction

The events of September 11 brought the issue of the U.S. fight against terrorism in Afghanistan to the forefront. Despite the significant expenditure aimed at advancing the U.S. nation-building project in Afghanistan, the Taliban managed to recapture Kabul on August 15, 2021. This rapid takeover had profound consequences. For Iran, both the U.S. withdrawal and the Taliban's victory hold significant importance. However, the rise of the Taliban has raised doubts about Iran's political and economic influence in Afghanistan. In this respect, the current study tried to answer the following research question: What conditions and consequences can be anticipated for Iran's foreign policy following the U.S. military withdrawal? The beginning of the U.S. withdrawal from Iran's neighboring territories on May 1, 2021, presents an opportunity to enhance Iran's regional role; however, it also poses significant challenges. These include the emergence of an unstable Afghanistan under Taliban rule, the

* Corresponding Author: simbar@guilan.ac.ir

How to Cite: Amani Kikanloo, F & Simbar, R., (2025), "The Impact of the U.S. Withdrawal from Afghanistan on Iran's National Security", *Political Strategic Studies*, Vol. 13, No. 51, 215-238. Doi: [10.22054/QPSS.2024.76283.3322](https://doi.org/10.22054/QPSS.2024.76283.3322).

intensification of regional rivalries, the clash of different interpretations of political ideas of Islam, and a decline in Iran's national security and influence in Afghanistan. Additionally, the proliferation of ethnic and Takfiri ideologies and increased insecurity in Iran's eastern regions remain critical negative consequences.

Literature Review

There have been studies examining the U.S. presence in Afghanistan and its implications for Iran's national security. However, given the relatively short time since the recent developments in Afghanistan, the literature on the topic is limited. For instance, Verma (2022) in the article "Afghanistan, Regional Powers, and Non-Traditional Security Threats and Challenges," argues that the U.S. withdrawal from Afghanistan leads to instability that extends beyond Afghanistan's borders. This instability is expected to result in non-traditional threats and challenges such as transnational Islamic fundamentalist terrorism, drug trafficking, migration, and a prolonged increase in violence within Afghanistan itself. In the relevant literature, there is a noticeable lack of analysis from the perspective of realism, particularly regarding Iran's strategic options following the U.S. withdrawal and the consequences for its national security. The present study sought to address this gap by presenting a novel approach to the topic.

Materials and Methods

The present research aimed to identify the security threats posed to Iran's national security by the U.S. withdrawal from Afghanistan. Following an explanatory methodology, the study relied on a realist framework to analyze the data collected from online and library resources.

Results and Discussion

The U.S. military presence in Afghanistan since 2001, sustained at great costs over two decades, alongside persistent threats from the Taliban, eventually placed the prospect of withdrawing from

Afghanistan on the U.S. foreign policy agenda. Following the withdrawal, the Taliban—a movement deeply rooted in Afghan ethnic and cultural dynamics and known for its resistance against foreign occupiers—regained power with significant support from the Pashtun population in a favorable environment created by the U.S. withdrawal. Concerning Iran, one positive consequence of the Taliban's return to power is the shared hostility of both sides toward the U.S. However, the Taliban's declaration of an Islamic Emirate in Afghanistan introduces the possibility of ideological rivalry with Iran. Moreover, the expected terrorist threats in Iran's surrounding regions is likely to impact domestic security, thus prompting increased migration of Afghans into Iran. Concerning its external consequences, the re-establishment of Taliban rule can expand the influence of countries such as Pakistan, Qatar, and Turkey in Afghanistan's political landscape.

The U.S. withdrawal from Afghanistan will intensify the competition among regional powers aiming to shape the country's future, with Iran playing a key role. However, Iran may face additional challenges due to the Taliban's ethnic-based approach—rooted in a 42% Pashtun population—and their monopolization of power. The insecurity stemming from the U.S. withdrawal is likely to trigger an increased wave of Afghan refugees heading toward Iran. Furthermore, the agreement between Afghanistan and the U.S. undermines Afghanistan's traditional neutrality in Central and South Asian politics. This shift could lead to antagonistic actions against Iran within Afghan domestic politics and among its political factions, such as Tajiks and Pashtuns, as they navigate their future relationship with the United States. This dynamic intensifies regional competition, particularly between Iran and Pakistan. The emergence of a new Taliban government also threatens to weaken Iran's regional position. Tehran's rivals, including Saudi Arabia and Turkey, maintain better relations with the Taliban group. In fact, the Taliban refers to the Turks as brotherly people while addressing Iran merely as a neighbor. In addition, there is currently no viable anti-Taliban coalition, and major powers—Russia, China, the E.U., and the U.S.—are engaging

in dialogue with the Taliban. Another pressing issue for Iran's national security is the water-sharing dispute with the Taliban. Iranian officials have recently accused the Taliban of violating Iran's water rights by refusing to release water from the new Kamal Khan Dam on the Helmand River, which flows into Lake Hamoon in Iran's Sistan and Baluchestan Province (Tookhy, 2022). If the Taliban were to rely on groups like ISIS or al-Qaeda to provide security in Afghanistan or carry out cross-border programs, Iran's national security and its eastern borders would face serious challenges. Therefore, as Afghanistan's close neighbor, Iran could encounter a new wave of emerging terrorism originating from Afghanistan.

Conclusion

The withdrawal of U.S. forces from Afghanistan has created an opportunity for Iran to play a more prominent role in the region, albeit with significant negative implications for its national security. The Iranian government views the Taliban's dominance in Afghanistan as a potential opportunity to expand its economic influence, which, in turn, can bolster Iran's national security. However, the most critical consequence of the Taliban's resurgence for Iran is the exacerbation of ethnic and religious divides, leading to increased insecurity and a heightened sense of relative deprivation in the country's eastern regions. From this perspective, even if the Taliban succeeds in forming a government, their lack of popular support will likely prevent them from effectively controlling the threatening and destabilizing processes within Afghanistan's borders. This domestic insecurity is expected to spill over into the broader region, including Iran, thereby posing additional threats to Iran's national security.

Keywords: U.S., Afghanistan, Iran's National Security, Taliban, terrorism.

تأثیرات خروج آمریکا از افغانستان بر امنیت ملی ایران

دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل دانشگاه گیلان، رشت، ایران

فریده امانی کیکانلو

استاد روابط بین‌الملل دانشگاه گیلان، رشت، ایران

رضا سیمبر*

چکیده

در پی حادثه ۱۱ سپتامبر، آمریکا ذیل عنوان مبارزه علیه تروریسم وارد خاک افغانستان شد. اما بعد از گذشت ۲۰ سال از آغاز حمله به این کشور، با امضای توافقنامه با طالبان در ۲۹ فوریه ۲۰۲۰ متعهد به خروج از افغانستان شد. از طرفی به دلیل اهمیت تحولات افغانستان برای ایران، هرگونه اقدام آمریکا در این کشور، متوجه امنیت ملی ایران است. هدف این مقاله، بررسی پیامدهای خروج آمریکا از افغانستان و شکل‌گیری خلاء قدرت فرامنطقه‌ای در این کشور است. پرسش این است که با خروج آمریکا از افغانستان و حاکمیت مجدد حکومت طالبان چه پیامدهایی برای امنیت ملی ایران به‌عنوان همسایه استراتژیکی افغانستان ایجاد شده است؟ فرضیه مقاله این است که فرایند خروج آمریکا از اول می ۲۰۲۱ از سرزمین‌های همجوار ایران پیامد مثبت اما چالش ایجاد یک افغانستان بی‌ثبات تحت حاکمیت طالبان؛ تصادم قرائت‌های مختلف از اندیشه‌های سیاسی اسلام و افزایش فعالیت اندیشه‌های قومی و تکفیری، ناامنی در مناطق شرقی کشور و کاهش امنیت ملی ایران به‌عنوان پیامد منفی باقی بماند. این پژوهش با چارچوب رئالیستی با روش تبیینی و بر اساس منابع اینترنتی و کتابخانه‌ای نگاشته شده است.

واژگان کلیدی: آمریکا، افغانستان، امنیت ملی ایران، طالبان، تروریسم.

مقدمه

حوادث ۱۱ سپتامبر ادبیات جدیدی را وارد عرصه نظام بین‌الملل نمود و آن مبارزه با تروریسم توسط آمریکا و هم‌پیمانانش بود. به دلیل این حادثه تروریستی و شناسایی افغانستان به عنوان پناهگاه تروریست‌های بین‌المللی، این موضوع به عاملی برای مداخله آمریکا در امور افغانستان تبدیل شد.

بر این اساس از سال ۲۰۰۱ دولت آمریکا هزینه‌های گزافی را در بخش‌های مختلف نظامی، اداری، آموزشی، عمرانی و سایر زیرساخت‌های دولت افغانستان صرف نمود تا مدل دولت‌مداری غربی را در این کشور محقق سازد. در واقع این طرح‌ها در راستای مقابله با تروریسم و تبدیل دولت و جامعه افغانستان به یک سیستم سیاسی و اجتماعی آزاد صورت پذیرفت تا در چارچوب آن، زمینه‌های بنیادین افراط‌گرایی، سنت‌گرایی و سلفی‌گری در این کشور از بین برود و از طرفی استراتژی مهار سایر رقبا به خصوص ایران تحقق یابد. علی‌رغم صرف هزینه‌های زیاد برای پیشبرد پروژه دولت-ملت‌سازی؛ طالبان در ۱۵ اوت ۲۰۲۱ توانست بار دیگر کابل را به تصرف خود درآورد. اقدام طالبان در حالی صورت پذیرفت که جو بایدن^۱ سیاست جدید خود را مبنی بر خروج آمریکا از این کشور تعیین کرده بود. با این حال اقدام سریع ایالات متحده برای خروج می‌تواند دیدگاه‌های گوناگون از جمله اینکه افغانستان تحت سلطه طالبان در درازمدت برای امنیت و منافع منطقه‌ای ایران چالش ایجاد کند را به همراه داشته باشد.

افغانستان از مهم‌ترین همسایه‌های ایران است و دارای مرز طولانی، روابط فرهنگی، مشترکات تاریخی و زبانی، همچنین موقعیت ژئوپلیتیک و دادوستدهای اقتصادی با این کشور است. بر این اساس ایران می‌تواند تأثیر زیادی بر آن بگذارد و متقابلاً از تحولات آن تأثیر بپذیرد. با این وجود، فرایند قدرت‌یابی دوباره طالبان و تحولات ناشی از این رخداد صرفاً در جغرافیای افغانستان محصور نماند و پیامدهای قابل توجهی برای منطقه و سیاست بین‌الملل داشته است. به گونه‌ای که حتی در داخل آمریکا نیز موجی از انتقادات علیه تصمیم بایدن برای خروج نیروها از افغانستان شکل گرفت و برخی نوشتند «مشاوران ارشد بایدن اعتراف می‌کنند که آنها از فروپاشی سریع ارتش افغانستان در برابر حمله

1. Joe Biden

تهاجمی و برنامه‌ریزی شده طالبان متحیر شده‌اند». برای ایران هم خروج نیروهای آمریکا و پیروزی طالبان در این کشور اهمیت دارد. بر مبنای اشتراکات زبانی، فرهنگی و تاریخی بسیار درهم آمیخته ایران و افغانستان، کمتر کشوری این ظرفیت را دارد که جای خالی قدرت اجتماعی و فرهنگی و نفوذ سیاسی ایران در افغانستان را پر کند. بیشتر کتاب‌های درسی افغانستان به زبان فارسی است و بسیاری از منابع علمی مورد استفاده دانشجویان افغان، دارای منابع ایرانی هستند. شیعیان جمعیت به نسبت زیادی از افغانستان را شامل می‌شوند و به جز پشتون‌ها، اکثریت مردم آنجا تاجیک هستند. علاوه بر این، نفوذ سیاسی و اقتصادی بالایی از طرف ایران در افغانستان وجود دارد که با خروج آمریکا از افغانستان امکان تحقق بیشتری به خود گرفته و در عین حال با قدرت‌یابی طالبان با تریدهایی نیز روبه‌رو شده است؛ بنابراین کشوری مانند ایران برای بقای خود در این محیط باید نگاهی همه‌جانبه داشته باشد چرا که بسیاری از تهدیدهای امنیتی ریشه خارجی دارد. بارزترین این مصداق مربوط به جریان سلفی - تکفیری در مناطق شرقی کشور، امنیت ایران را با چالش جدی مواجه ساخته و با گذشت زمان همچنان به عنوان یکی از دغدغه‌های مهم ایران باقی مانده است.

در ارتباط با ضرورت انجام این پژوهش، ایران همواره از سوی برخی دولت‌ها مانند آمریکا در معرض تهدید قرار دارد، بنابراین شناخت راهبردهای دشمن به خصوص در محیط پیرامونی ایران به منظور اتخاذ تدابیر مقابله‌ای، امری ضروری بوده و از طرفی بررسی ریشه‌ای تحولات افغانستان به دلیل روی کار آمدن طالبان می‌تواند در افزایش ضریب امنیتی ایران در مناطق شرقی کشور مؤثر باشد. از این رو این نوشتار با هدف شناخت تهدیدهای امنیتی خروج آمریکا از افغانستان برای امنیت ملی ایران تهیه شده است.

بر این اساس بحث این است که در وضعیت پس از خروج نظامی آمریکا، کدام شرایط و پیامدها برای سیاست خارجی ایران متصور است؟ از این منظر این مسئله درخور پژوهش می‌باشد. در پاسخ به پرسش مقاله، بر اساس چارچوب رئالیستی این فرضیه مطرح شده است: با آغاز فرایند خروج آمریکا از اول می ۲۰۲۱ سرزمین‌های هم‌جوار ایران به عنوان پیامدی مثبت برای افزایش نقش آفرینی ایران به شمار می‌روند؛ اما در عین حال چالش ناشی از ایجاد یک افغانستان بی‌ثبات و آشوب‌زده تحت حاکمیت طالبان و تصادم قرائت‌های

مختلف از اندیشه‌های سیاسی اسلام و افزایش فعالیت اندیشه‌های قومی و تکفیری، می‌تواند ناامنی در مناطق شرقی کشور به وجود آورد و امنیت ملی ایران را به خطر اندازد. در این مقاله که به روش توصیفی - تحلیلی و بیان رابطه علت و معلولی میان پدیده‌ها به رشته نگارش درآمده است برای پاسخ به پرسش اصلی پژوهش در سه بخش تنظیم شده است. بهره اول به توضیح چارچوب تحلیلی واقع‌گرایی می‌پردازد. در بهره دوم به بررسی نحوه خروج آمریکا از افغانستان می‌پردازد و در ادامه به مسئله قدرت‌یابی طالبان در صحنه سیاسی افغانستان اشاره می‌شود و در بهره سوم به بررسی پیامدهای این خروج بر امنیت ملی ایران گرایش دارد.

پیشینه پژوهش

درباره حضور آمریکا در افغانستان و حوزه امنیت ملی ایران پژوهش‌هایی صورت گرفته است اما با توجه به اینکه مدت زمان زیادی از تحولات جدید افغانستان و تسلط دوباره طالبان بر این کشور که حوزه امنیتی ایران را متأثر نموده است، نمی‌گذرد پژوهش‌های دانشگاهی چندانی در این زمینه صورت نگرفته است. اصلانی و همکاران (۱۴۰۰)، در مقاله «تغییر در ادراک آمریکا از تهدید در افغانستان و پیامدهای راهبردی برای ایران» بیان می‌کند که آمریکا در پی تغییر ادراک خود از افغانستان خارج شده و قدرت گرفتن طالبان را تسهیل نموده و از طرفی ایران نگران است که طالبان به عنوان نیروی نیابتی برخی قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای نقش ایفا کند و منافع امنیتی ایران را به مخاطره اندازد. جان‌پرور و همکاران (۱۳۹۷)، در مقاله «تبیین جایگاه قدرت نرم در افزایش نفوذ سیاسی ایران در افغانستان» به بررسی نقش نفوذ سیاسی و همکاری‌های علمی بین‌المللی، با توجه به تجربه دانشگاه فردوسی با دانشگاه‌های افغانستان پرداخته است.

راج ورم (۲۰۲۲) در مقاله «افغانستان، قدرت‌های منطقه‌ای و تهدیدها و چالش‌های امنیتی غیرسنجی» بیان می‌کند که با خروج ایالات متحده از افغانستان، بی‌ثباتی در افغانستان نیز به همسایگی و فراتر از آن سرازیر خواهد شد و به تهدیدها/چالش‌های غیرسنجی مانند تروریسم بنیادگرای فراملی اسلامی، تجارت مواد مخدر و مهاجرت و فراتر از آن افزایش خشونت طولانی در افغانستان منجر خواهد شد.

باقری دولت‌آبادی (۱۴۰۰) در مقاله «علل فروپاشی سریع ارتش افغانستان در برابر حملات طالبان»، برای پاسخ به پرسش مقاله از روش مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته با کارشناسان نظامی - سیاسی و اساتید دانشگاه استفاده نموده است و یافته‌های پژوهش نشان داد که عدم خودباوری ارتش و اتکا به آمریکا، فساد در درون ارتش و ادارات افغانستان و عدم تعلق خاطر ارتش به اشرف غنی، بیشترین نقش را در سقوط آن داشته‌اند.

کیوان حسینی و حبیب‌زاده (۱۳۹۹) «امریکا و چالش افغانستان، از نبرد حداقلی به سوی واقع‌گرایی اصولی (۲۰۱۹ تا ۲۰۰۱)» با اشاره به حادثه یازده سپتامبر، سیاست‌گذاری‌های فرماندهی‌ای در آمریکا از دولت بوش تا ترامپ را برای حل و فصل بحران افغانستان بیان می‌کنند.

مصطفی ساوه درودی (۱۴۰۰) «ظهور مجدد طالبان و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران» ضمن توجه به تهدیدات و فرصت‌های قدرت‌یابی مجدد طالبان بر امنیت ملی ایران با استفاده از روش پرسش‌نامه، آماری و با تحلیل داده‌ها بیان می‌کند که قدرت‌یابی مجدد طالبان به دلیل تأثیرگذاری تصاعدی بر اندیشه قومیتی و ایدئولوژیکی در مناطق شرقی کشور، امنیت ایران را با چالش جدی مواجه خواهد کرد.

مجید دشتگرد و پریسا خراسانی (۱۴۰۰)، در مقاله «جو بایدن و تسلط دوباره طالبان بر افغانستان؛ یک طرح از پیش تعیین شده یا یک شکست استراتژیک؟!» این پرسش را مطرح می‌کنند که آیا اقدام بایدن در رابطه با خروج آمریکا یک طرح منطقه‌ای از پیش تعیین شده و با اهداف و مبانی خاص بود یا اینکه صرفاً در راستای کاهش هزینه‌های خارجی آمریکا و بر مبنای نگرش حزبی دولت دموکرات این اتفاق صورت پذیرفت؟ نویسندگان بیان می‌کنند متغیرهای مختلفی در استراتژی بایدن نسبت به افغانستان دخیل هستند که اتخاذ یک نگرش چندعاملی را ضروری می‌سازد.

آدریان پاپ، ایوان دیوید اوئل (۲۰۲۳) در مقاله «امنیت‌زدایی و امنیت هستی‌شناختی: مورد خروج ایالات متحده از افغانستان» بیان می‌کنند که با توجه به هزینه‌های هنگفت واشنگتن در طول بیست سال عملیات خود در افغانستان، به قدرت رسیدن طالبان در آگوست ۲۰۲۱، پس از شکست نیروهای امنیت ملی افغانستان، احساس نگرانی را برای ایالات متحده ایجاد کرد. این امر همراه با ناهماهنگی بین خروج ایالات متحده و روایت

آن در مورد مبارزه با تروریسم، در نهایت به یک بحران امنیتی هستی‌شناختی برای ایالات متحده ختم شد.

محسن شفیعی (۱۴۰۰) در مقاله «فرصت‌ها و چالش‌های پیش‌روی قدرت نرم ج.ا.ا. پس از خروج نیروهای آمریکا از افغانستان»، بر مبنای ماتریس Swot به نگارش درآورده است. فرصت‌ها با مواردی چون نفوذ اقتصادی ایران در افغانستان، امکان‌یابی تقویت همکاری‌های سه‌جانبه ایران، روسیه، چین و کاهش نفوذ آمریکا، به نفع ایران و چالش‌های قوم‌گرایی طالبان، امکان نفوذ داعش، امکان رویکرد قهرآمیز طالبان نسبت به شیعیان، نفوذ پاکستان، قطر و ترکیه در تحولات افغانستان اشاره کرد.

فرید توخی (۲۰۲۲) در مقاله «واکنش ایران به بازگشت طالبان در افغانستان» معتقد است با تسلط طالبان بر افغانستان، ایران شاهد کاهش نفوذ سیاسی، اقتصادی و فرهنگی خود در این کشور خواهد بود. ایران شیعه از دورنمای انحصار و تحکیم قدرت یک گروه افراطی سنی در آستانه خود ناراحت است. در حال حاضر رهبران ایران تصمیم به تعامل با طالبان گرفته‌اند، در حالی که به رسمیت شناختن رسمی این گروه را رد می‌کنند.

در این پژوهش‌هایی که مرتبط با موضوع خروج نظامی آمریکا از افغانستان و تسلط دوباره طالبان بر افغانستان صورت گرفته است به بحث از منظر رویکرد واقع‌گرایی و گزینه‌های راهبردی ایران در آینده بعد از خروج آمریکا و پیامدهای آن برای امنیت ملی ایران در آینده اشاره نشده و نیز پژوهشی هم صورت نگرفته است. در ارتباط با مزایای این پژوهش نسبت به سایر تحقیقات انجام شده می‌توان گفت این مقاله خلاء موجود در ادبیات علمی را پر کرده و به دلیل اهمیت تازه‌ای که دارد، می‌تواند تحلیل گسترده‌ای از پیامدهای سیاسی و امنیتی این رویداد بر ایران ارائه دهد. همچنین با توجه به اهمیت استراتژیکی منطقه و نقش ایران در آن، این پژوهش می‌تواند در تصمیم‌گیری‌های سیاست‌گذاران دقیق‌تر کمک کند.

رناليسم به مثابه چارچوب تحليلی

در رشته روابط بین‌الملل، واقع‌گرایی سیاسی یک سنت تحلیلی است بر الزاماتی که دولت‌ها برای تعقیب سیاست قدرت در حوزه منفعت ملی فراوی خود دارند، تأکید می‌کند (برچیل و همکاران، ۱۳۹۳: ۴۹). واقع‌گرایی که گاه به‌صورت مکتب سیاست

قدرت از آن یاد می‌شود، از رویکردهایی است که برای مدت طولانی به عنوان پارادایم حاکم در مطالعه سیاست بین‌الملل مورد توجه قرار گرفته است. جاذبه تقریباً بی‌بدیل این نظریه به دلیل نزدیکی آن با عملکرد سیاستمداران در عرصه بین‌الملل و همچنین نزدیکی آن با فهم متعارف از سیاست بین‌الملل است. آنان از این نظر چشم‌انداز خود را واقع‌گرایانه می‌خوانند که با واقعیت بین‌المللی همخوانی دارد (مشیرزاده، ۱۳۹۲: ۷۳).

واقع‌گرایی، رویکردی عمل‌گرا است که بر به کارگیری عاقلانه قدرت، توسط کشورها با هدف تأمین منافع ملی تأکید دارد. سیاست خارجی واقع‌گرا، سیاستی منفعت‌محور است که مهم‌ترین هدفش، تأمین و تعقیب منافع ملی است که بر اساس قدرت ملی تعریف می‌شود. مفهوم منافع ملی از جمله مفاهیمی است که توسط نظریه پردازان مکتب واقع‌گرایی مورد پردازش قرار گرفته است. هانس جی مورگنتا، یکی از برجسته‌ترین نظریه پردازان واقع‌گرا، مفهوم منافع ملی را واقعیتی عینی و مهم، برای شناخت فکر و اقدام سیاستمداران قلمداد نموده و معتقد بود که منافع ملی معیاری همیشگی است که باید با آن اقدام سیاسی را ارزیابی نمود و آماج‌های سیاست خارجی نیز بایستی بر این مبنا تعریف شوند (سیف‌زاده، ۱۳۸۵: ۲۳۹-۲۳۸).

از دید واقع‌گراها هدف نهایی سیاست خارجی کشورها، طرح و دفاع از منافع ملی‌شان در عرصه سیاست بین‌الملل است. در واقع‌گرایی، هر کشوری بر اساس شرایط سیاسی و ژئوپلیتیک خود به قدرت‌سازی مبادرت می‌کند از این‌رو کشورهایی که دارای مرزهای جغرافیایی طولانی و در مجاورت همسایگان تهدیدکننده قرار دارند، نیاز بیشتری به توازن قدرت پیدا می‌کنند؛ بنابراین یکی از شاخصه‌های اصلی در واقع‌گرایی کلاسیک، موازنه قدرت در سطح بین‌المللی و تعادل در سطوح داخلی و منطقه‌ای است. مورگنتا موازنه قدرت منطقه‌ای را رهیافت اصلی واقع‌گرایی که معطوف به سیاست حفظ وضع موجود است می‌داند. در سیاست بین‌الملل، کشورها به دنبال حفظ وضع موجود یا تغییر در ساختار و الگوهای رفتاری آن هستند (مورگنتا، ۱۳۷۴: ۲۸۷).

موازنه قدرت منطقه‌ای در رهیافت اصلی مورگنتا معطوف به وضعیت خاص، وضعیت بالفعل امور، توزیع تقریباً برابر قدرت و هر نوع توزیع قدرت بین بازیگران محسوب

می‌شود. این شرایط حاکم به معنای الگویی از روابط میان کشورها است که در آن هیچ یک از بازیگران به اندازه کافی قدرت کنترل رفتار دیگران را به تنهایی ندارند (مشیرزاده، ۱۳۸۴: ۱۰۱).

طرفداران نظریه رئالیسم بر این اعتقاد هستند که آنارشی بین‌المللی باعث می‌شود دولت‌ها نگران حفظ موازنه قوا باشند. اما این محدودیت ساختاری به عنوان یک دلیل ثانوی در رفتار دولت‌ها محسوب می‌شود. محرک اصلی توسل به زور در سیاست بین‌الملل اراده قدرت همه دولت‌های درون نظام است و همین گرایش آنها را به تلاش برای رسیدن به برتری و ابرتری می‌دارد (Mearsheimer, 2001: 19). در واقع گرایی، هرگونه تلاش برای کسب برتری منطقه‌ای یا بین‌المللی واکنش سایر بازیگران را به دنبال دارد. تجربه امنیتی و راهبردی کشورها یکی از عوامل اصلی برای عبور توازن منطقه‌ای محسوب می‌شود. کشورهایی که در ژئوپلیتیک تهدید قرار دارند، خواهان تغییر موازنه منطقه‌ای از طریق قدرت‌سازی هستند. در رهیافت واقع‌گرایی، مخاطرات امنیتی انعکاسی از تلاش برای برخی کشورها برای دستیابی به شرایط برتر منطقه‌ای است. موازنه منطقه‌ای در واقع گرایی کلاسیک بر اساس معادله قدرت شکل می‌گیرد. به عبارت دیگر بازیگران به دنبال کنترل انگیزه‌ها و اهداف سایر کشورها بر اساس قدرت هستند. بر پایه چنین نگرشی؛ کشورها با افزایش قدرت، منافع ملی و توازن منطقه‌ای نسبت به رقبای پیگیری می‌کنند (رفیع و بختیاری، ۱۳۹۳: ۳۶).

مکتب واقع‌گرایی، موازنه قدرت و رفتار توازن‌بخش را ویژگی حتمی و اجتناب‌ناپذیر سیاست بین‌الملل می‌داند که معلول سیاست‌های تهاجمی هژمونی را ضروری و موازنه قدرت را به عنوان یک پویش بنیادین سیاست بین‌الملل مطرح می‌کند که همزمان بازتولید اجتماع دولت‌ها و افزایش بقای واحدها را میسر ساخته است (مورگنتا، ۱۳۷۴: ۲۸۹). از طرفی اضافه بر منافع ملی، واقع‌گرایان ضمن تاکید بر موضوع امنیت که چنانچه دولتی نتواند امنیت خود را حفظ کند، قادر به انجام هیچ کاری نخواهد بود. این نظریه به دلیل توجه بر مسائل عینی، یکی از نظریه‌های مناسب برای تحلیل رویکرد سیاست خارجی دولت‌ها و واکنش آنها نسبت به تحولات پیرامونشان می‌باشد. در همین راستا رفتار ایران نسبت به تحولات منطقه‌ای به‌ویژه در مناطق مرزهای شرقی خود از منطق نظری رئالیسم

پیروی می‌کند؛ چرا که حفظ ثبات در کشور افغانستان به حفظ منافع ملی و منطقه‌ای ایران مدد می‌رساند. مهم‌تر آنکه حضور بازیگری جدید بنام طالبان و بازیگران متفاوت بعد از خروج آمریکا از این کشور و متعاقب آن شکل‌گیری منافع متعارض، سبب شکل‌گیری بازی بر و باخت می‌شود. در این قاعده بازی، مهم‌ترین هدف در سیاست خارجی ایران در قبال خروج آمریکا و تسلط طالبان بر افغانستان، تامین و تضمین بقا و امنیت کشور ایران در مرزهای شرقی خود می‌باشد. این امر باعث می‌شود ایران یک سیاست خارجی خودیار بر اساس پیگیری منافع ملی تدوین و اجرا نماید.

اهمیت ژئوپلیتیکی افغانستان

افغانستان سرزمینی محصور در خشکی، مکمل جغرافیایی راهبردی همسایگانش است و به ناچار بخشی از راهبردهای نظامی به شمار می‌رود. بدین ترتیب این جاذبه‌های ژئوپلیتیکی توجه ابرقدرت‌ها را به همراه داشته است (خراسانی، ۱۳۹۰: ۹). این کشور کوهستانی، بدون نفت و مواد خام استراتژیک که فقط به دلیل ویژگی ژئوپلیتیکی خود به‌عنوان دروازه هندوستان و حائل بین روسیه و اقیانوس هند و همچنین پل ارتباطی غرب به شرق جهان برای قدرت‌های جهانی قرار دارد، حائز اهمیت است. افغانستان جزء ریملند (سرزمین حاشیه‌ای) جهانی است و دلیل اهمیت دادن نیکلاس اسپایکمن (۱۹۹۴) به ریملند، از این حیث بود که این منطقه امکان ترکیب قدرت بری و بحری را بهتر فراهم می‌سازد (هاشمی، ۱۴۰۰: ۳).

در واقع اهمیت استراتژیک افغانستان تابعی از اهمیت ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیکی خاورمیانه در سطح کلان و درک فرایندهای منطقه جنوب آسیا به‌عنوان یک منطقه ژئواستراتژیکی که منطقه ژئوپلیتیکی شبه‌قاره هند و جنوب غربی آسیا را با منطقه ژئوپلیتیکی چین متصل می‌نماید مورد توجه قرار داد. به گونه‌ای که افغانستان به لحاظ موقعیت استراتژیکی خود از چند سیستم ژئوپلیتیک متأثر است.

سیستم خاورمیانه بزرگ^۱ به‌عنوان مهم‌ترین سیستم در سطح اول و زیرسیستم منطقه‌ای خلیج فارس به صورت ویژه و سیستم جنوب غرب آسیا به‌عنوان سیستم مرکزی و درونی

1. Broader Middle East

که افغانستان مستقیماً تحت تأثیر آن قرار دارد و همچنین سیستم منطقه‌ای مستقل چین و سیستم منطقه‌ای آسیای مرکزی بر اهمیت افغانستان تأثیرگذار می‌باشد (پیشگاهی فرد و رحیمی، ۱۳۸۷: ۱۰۸).

در دوران جنگ سرد، اضافه‌شدن سیاست‌های منطقه‌ای شوروی به مسائل قومی افغانستان، بحران پیچیده‌تری را ایجاد کرد به گونه‌ای که حضور در افغانستان و حمایت از پشتونستان و بلوچستان را مهم‌ترین راه برای رسیدن به کناره‌های اقیانوس هند می‌دید (موسوی، ۱۳۸۸: ۱۰۱). از طرف دیگر پرداختن به استراتژی نظامی ایالات متحده در پایان قرن بیستم، موید این نظریه ریملند است که این کشور قلمرو جغرافیایی ریملند را برای خود یک منطقه حیاتی می‌داند.

اولین دیدگاه در لشکرکشی نظامی آمریکا به افغانستان، ایجاد یک گروه دفاعی در رابطه با مسائل امنیتی منطقه بوده است. این موضوع از آنجا برای آمریکا اهمیت پیدا کرد که پس از انقلاب ایران خلاهای امنیتی در منطقه برای ایالات متحده ایجاد شد. آمریکا با آگاهی از قابلیت‌های ارتباطی حساس افغانستان و توان اتصال غرب به شرق، سعی کرد خلاهای به وجود آمده را با لشکرکشی نظامی به افغانستان مرتفع کند. علاوه بر آن به دنبال ایجاد پایگاهی برای مقابله با «سه محور اتمی و موشکی روسیه، چین و هند» و همچنین مهار ایران به عنوان یک قدرت منطقه‌ای با اثرگذاری نرم و هویتی و استفاده از توان دفاعی - امنیتی بود (هاشمی، ۱۴۰۰: ۳). در ضمن از طریق حضور آمریکا در افغانستان، می‌توانند روس‌ها را زیر نظر داشته باشند. دستیابی به حوزه نفتی دریای خزر هم می‌تواند از انگیزه‌های پنهان ایالات متحده برای حضور در افغانستان باشد. بروز حادثه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، افغانستان را به مرحله جدیدی از کسب موقعیت استراتژیکی وارد کرده است. زیرا افغانستان یکی از راه‌های عبور برای ارتباط با کشورهای جهان از طریق آب‌های گرم جنوب است (خلیلی و همکاران، ۱۳۹۳: ۴۴). همچنین این کشور یکی از راه‌های انتقال انرژی از شمال به جنوب است که بر اهمیت موقعیت ژئوپلیتیک آن می‌افزاید.

جایگاه افغانستان در سیاست خارجی آمریکا و ورود امریکا به این کشور

بعد از ۱۱ سپتامبر نگرش امنیتی مبارزه با تروریسم بر افکار عمومی غلبه یافت و رهبران آمریکا علاوه بر حمله به افغانستان، در صدد گسترش نهادهای دموکراتیک در این کشور برآمدند تا زمینه زدودن تروریسم را فراهم آورند (جوان جودکی، ۱۳۸۷: ۲۹). در آمریکا این باور وجود دارد که گسترش سلاح‌های کشتار جمعی به وسیله دولت‌های یاغی و گروه‌های تروریستی، از بزرگ‌ترین تهدیدها برای امنیت این کشور و بقیه جهان است (ارشاد، ۱۳۹۰: ۱۶۱). براین اساس پس از ۱۱ سپتامبر آمریکا تأکید کرد کسانی که مسئول کمک، حمایت و یا اختفای مجرمان و سازمان‌دهندگان این اقدام بوده‌اند باید پاسخگو باشند.

در راهبرد امنیت ملی آمریکا در سال ۲۰۰۲ آمده: «دولت آمریکا اینک کمتر توسط دولت‌های معمولی، بلکه توسط دولت‌های ناکام مورد تهدید قرار گرفته است». از طرفی اهمیت ژئوپلیتیک افغانستان بهترین گزینه آمریکا جهت حضور در خاورمیانه به شمار می‌رفت؛ چرا که اولین دلیل، عدم ثبات سیاسی این کشور بود (سرافراز، ۱۳۹۰: ۵۴)؛ بنابراین آمریکا به‌رغم داشتن روابط دیپلماتیک با رژیم طالبان، حاضر به مذاکره با آنها نشد و اعلام کرد که طالبان یا باید بلافاصله تروریست‌ها را تحویل دهد یا در سرنوشت آنها سهیم شود. با امتناع طالبان، آمریکا مجوز حمله به افغانستان را طی دو قطعنامه^۱ از سازمان ملل دریافت، در تاریخ ۱۷ اکتبر ۲۰۰۱ حمله و در مدت کوتاهی طالبان را از قدرت ساقط کرد (عباسی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۳۴).

در سال ۲۰۰۸ جورج بوش^۲ دستور اعزام نیروهای نظامی بیشتری را به افغانستان صادر کرد و تا نیمه سال ۲۰۰۸ شمار نیروهای آمریکا در خاک افغانستان به ۴۸ هزار و ۵۰۰ نفر افزایش یافت. با وجود اهداف اعلام‌شده برای حمله از جمله بسته شدن تمامی کمپ‌های تروریستی و دستگیری یا مرگ تروریست‌ها، در عمل این اهداف به طور کامل محقق نشد. در عوض، شاهد کشته و زخمی شدن شهروندان افغانستان، گسترش ناامنی، افزایش کشت مواد مخدر و تداوم قدرت‌نمایی طالبان بودیم. بنابراین در پایان دوره ریاست جمهوری

۱. قطعنامه شماره ۱۳۶۸ (۱۲ سپتامبر ۲۰۰۱) و قطعنامه ۱۳۷۳ (۲۴ سپتامبر ۲۰۰۱).

2. George W. Bush

بوش، نه تنها خبری از ایجاد افغانستان با الگوی ژاپن نبود، بلکه امنیت ادعایی کاخ سفید برای این کشور نیز محقق نشده بود (محمودی، ۱۳۹۹: ۵).

در دوران اوباما برای مبارزه با بسیج نیروی انسانی توسط طالبان، از گزینه افزایش نیروهای آمریکایی برای سرکوب طالبان و کارآمدسازی حکومت افغانستان استفاده شد؛ ولی این گزینه به دلیل تقلب‌های انتخابات ریاست جمهوری سال ۲۰۰۹ و شورای ملی ۲۰۱۰ و تکیه آمریکا به فرماندهان جهادی به نتیجه نرسید و در نتیجه، نظم سیاسی مدرن، مشروع و نیرومندی در این کشور شکل نگرفت. در شرایطی که حکومت افغانستان با مشکلات مشروعیت مواجه بود طالبان برای برنده شدن، منتظر خروج نیروهای بین‌المللی بودند.

با کاهش تعهدات ایالات متحده از سال ۲۰۱۴ به این سو، توان چانه‌زنی و فشار آوردن بر طالبان از دست رفت؛ بنابراین طالبان بیشتر روحیه گرفت و میزان تلفات نیروهای نظامی در جنگ با طالبان افزایش یافت. دولت ترامپ نیز برای پایان دادن به جنگ یا خروج نیروهای آمریکایی از افغانستان از گزینه مذاکره و عقد قرارداد با طالبان استفاده کرد. ترامپ بیش از حد به نقش طالبان اهمیت می‌داد که نتیجه آن، افزایش مشروعیت سیاسی این گروه بود. طالبان نیز برای در اختیار داشتن ابزار فشار قدرتمندتری بر سر میز مذاکره با آمریکا و حکومت افغانستان، در سال ۲۰۱۹ میزان استفاده از خشونت و جدال مسلحانه را افزایش داد (عثمانی و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۳۷).

در واقع جنگ افغانستان آغاز دوره‌ای بود که سیاست خارجی آمریکا از یک مشی یک‌جانبه‌گرایانه پیروی می‌کرد؛ اما دو دهه جنگ فرسایشی در افغانستان باعث شد در زمان ترامپ یک‌جانبه‌گرایی از حد سیاست اعلامی فراتر نرود و رویکرد آمریکا به سمت کناره‌گیری از تعهدات بین‌المللی کشیده شود (هدایتی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۴۲). سرانجام جو بایدن زمان خروج نیروهای آمریکایی را پایان اوت ۲۰۲۱ اعلام کرد و پیش از خروج کامل آمریکایی‌ها از افغانستان، جمهوری اسلامی افغانستان فروپاشید. گفتنی است خروج سریع و بی‌برنامه بایدن از یک سو انگیزه مقاومت در میان ارتش را تضعیف کرد و از سوی دیگر میلیاردها دلار ابزار نظامی را برای طالبان به ارمغان آورد (عثمانی و همکاران،

۱۴۰۱: ۲۳۷). این خروج سراسیمه در داخل ایالات متحده نیز با انتقادهای گسترده‌ای روبه‌رو شد.

آغازی بر پایان حضور نظامی آمریکا در افغانستان

حضور نظامی ایالات متحده از سال ۲۰۰۱ در افغانستان با تحمل هزینه‌های بالا برای دو دهه و همچنین تهدیدهای طالبان و ظهور گروه‌های تروریستی همانند داعش در افغانستان، سبب شد تا سناریوی خروج از افغانستان در دستور کار سیاست خارجی ایالات متحده قرار گیرد (هاشمی، ۱۴۰۰: ۴). هدف آمریکا از این خروج، حفظ موقعیت هژمونیک خود در مواجهه با افزایش نفوذ چین، روسیه و در نهایت ایران است. به عبارتی افزایش نفوذ این سه کشور، متغیرهای تعیین‌کننده استراتژیک در اقدام آمریکا برای تخلیه افغانستان بود (سلیمانی پورلک، ۱۴۰۰: ۲۳۶).

طرح کلی سیاست خارجی آمریکا در دوران پساترامپ نشانگر آن است که هدف نهایی دولت جدید احیای ارزش‌ها و قدرت جهانی ایالات متحده خواهد بود. به نوعی سیاست خارجی آمریکا در عصر گذار از ترامپ به بایدن بازیابی رهبری آمریکا در سطح نظام بین‌الملل بر محور دیپلماسی خواهد بود (حمیدی و همکاران، ۱۴۰۰: ۴۸). بر این اساس بایدن در ارتباط با خروج نظامی تأکید کرد که در هیچ لحظه‌ای نمی‌توان گفت که مأموریت تمام شده و افزود: «تنها از آن جهت که ما اسامه بن لادن^۱ را به چنگ آوردیم و دیگر تروریسم از آن نقطه از جهان نشأت نمی‌گیرد، مأموریت تمام شده است». «ما در حال پایان‌دادن به طولانی‌ترین جنگ آمریکا هستیم. ما برای ساختن یک کشور وارد افغانستان نشدیم. این حق و مسئولیت مردم افغانستان است که به تنهایی در مورد سرنوشت خود تصمیم بگیرند و اینکه چگونه می‌خواهند کشور خود را اداره کنند» (خبرگزاری ایسنا، ۱۴۰۰). از طرفی جو بایدن فاش کرد که هر هفته آمریکا در جنگ افغانستان ۳۰۰ میلیون دلار هزینه کرده است. آمریکا هم به دلیل مصرف اقتصادی

1. Osama Bin Laden

۱. بایدن دلایل خروج از افغانستان را تشریح کرد ۱۸/۴/۱۴۰۰:

<https://www.khabaronline.ir/news/1533427>

جنگ و هم به دلیل نقض حقوق بشر تحت فشار شهروندان خود و افکار عمومی جهان قرار گرفته بود (دولتیار، ۱۴۰۱: ۴۳۸). بر این اساس می‌توان گفت از دلایل تصمیم خروج آمریکا، طولانی شدن مدت زمان حضور آمریکا در افغانستان است. همچنین در زمان حضور نیروهای نظامی ایالات متحده در افغانستان، حملات تروریستی داعش تا کابل نیز پیش رفت (عسگری مورودی: ۱۴۰۰). همچنین افزایش ترور فعالان جامعه مدنی، رسانه‌ای، مشکلات حقوق بشری و مسئله مربوط به زنان بیان می‌کند که بایدن با بحران جدی مواجهه شد (حمیدی و همکاران، ۱۴۰۰: ۴۸). از طرفی اقتصاد رشد چندانی نداشته، به طوری که در بدو خروج آمریکا، این کشور با بحران غذایی مواجه شد؛ مهار اسلام‌گرایی و از میان برداشتن جنبش‌های اصول‌گرای رادیکال در منطقه محقق نشده است و مهار ایران همچنان هدفی نافرجام باقی مانده است (گازرانی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۴۲).

بر این اساس یکی از مهم‌ترین عوامل بازخیزی طالبان در افغانستان، عملکرد ایالات متحده برای خروج نیروها است. این تغییر راهبرد متأثر از تغییر اولویت‌های بین‌المللی ایالات متحده دانسته می‌شود. آمریکا در طول دو دهه بیش از دو هزار و سیصد سرباز از دست داده و بالغ بر ۲ تریلیون و ۲۶۰ میلیارد دلار هزینه کرده است، وضعیتی که چندان خوشایند مالیات‌دهندگان آمریکایی نبوده است (مقدس، ۱۴۰۰: ۷۲). بنابراین آمریکایی‌ها برای پایان دادن به یک دوره طولانی مدت از حضور نظامی تصمیم به خروج از افغانستان گرفتند.

بازگشت دوباره طالبان در افغانستان

پس از حضور ۲۰ ساله ایالات متحده در افغانستان، مهلت خروج نظامی تا ۳۱ اوت ۲۰۲۱ توسط رئیس‌جمهور بایدن پس از توافق بین طالبان و ایالات متحده که توسط پرزیدنت ترامپ در سال ۲۰۲۰ امضا شد تعیین شد. در همین حال طالبان در طول یک هفته کابل را اشغال و به سرعت کشور را تحت کنترل خود در آورد. کابل در روز یکشنبه ۱۵ اوت سقوط کرد و رئیس‌جمهور، اشرف غنی، از کشور گریخت و دولت عملاً فروپاشید و طالبان در کاخ ریاست جمهوری مستقر و مدعی کنترل شد (Maia Larose Saldana, 2021: 2).

خروج و عملیات تخلیه شهروندان آمریکایی در ۳۰ اوت ۲۰۲۱ به پایان رسید. در زمان تصمیم‌گیری برای خروج نهایی، جو بایدن استدلال کرد که خطر تروریسم از افغانستان کم است و در آینده قابل کنترل خواهد بود. همزمان با قدرت‌یابی مجدد طالبان، این گروه افغانستان را "کشوری آزاد" اعلام کرده است (Bobki, 2022: 331).

گذر تحولات و گسترش ناامنی حاصل از دخالت نظام سلطه در افغانستان باعث شد تا ملت افغانستان برای رسیدن به دو مفهوم امنیت و رفاه، به دنبال منجی گمشده‌ای باشند تا خود را به آن متصل نمایند. طالبان به عنوان جنبشی که از قبل در بین مردم خواستگاه قومی داشت و با اشغالگران جنگیده بود، در بستر مناسبی که ناشی از خروج آمریکا بوده، یکبار دیگر با حمایت قوم پشتون قدرت را به دست گیرد. از این جهت چرایی به قدرت رسیدن مجدد طالبان تابعی از شرایط اجتماعی این کشور و نگرش‌های قومیتی بود که طالبان با گفتمان‌سازی و با محور قرار دادن یک «غیر» به نام آمریکا و ضعف دولت موفق به کسب قدرت شد (ساوه درودی، ۱۴۰۰: ۱۵۴).

طبقات حامی دو طیف اصلی جریان طالبان شامل طالبان پاکستانی به عنوان خاستگاه اندیشه سلف دارالعلوم متکی بر مذهب و طالبان افغانی به عنوان خاستگاه اندیشه پشتونی متکی بر قومیت هستند. از این جهت مرکز ثقل حمایت مردم از طالبان بر اندیشه قومیتی قرار دارد که حتی قوی‌تر از مذهب در بین اندیشه طالبان افغانستان است (گوهری مقدم، ۱۳۹۱: ۲۱۱). سایر اقوام نیز در این مسیر تا حدودی با طالبان همراه بودند که علت اصلی نه به دلیل حمایت از طالبان بلکه انتقام‌گیری از اشغالگری آمریکا بود که فعلاً آن را در طالبان دیدند. این اقوام اگر چه در کنار طالبان در تصرف شهرهای افغانستان و سقوط دولت نقشی نداشتند، اما همین که در کنار دولت اشرف غنی قرار نداشتند و به کمک دولت نرفتند، در واقع خود نشانی از اعتراض به دولت و حمایت نسبی از طالبان بوده است (ساوه درودی، ۱۴۰۰: ۱۵۵). به همین دلیل بی‌ثباتی طولانی در این کشور خطوط قومی- مذهبی را پررنگ‌تر نموده و پروژه ملت‌سازی را با مشکل جدی روبه رو ساخته است.

پیامدهای قدرت‌یابی دوباره طالبان

از پیامدهای مثبت قدرت‌یابی مجدد طالبان می‌توان گفت روابط گذشته ایران با طالبان که در دهه دوم حضور آمریکا در افغانستان شکل گرفت، ناشی از اتفاق نظر دو طرف در دشمنی با آمریکا بوده است. به هر حال ایران در مقاطعی از ظرفیت‌های طالبان استفاده کرد و متقابلاً طالبان نیز خدماتی برای ایران داشته است. ثمره این روابط نیز برای ائتلاف طرفین برای مقابله با اقدامات داعش و گروه وابسته به آن (داخ) که مواضع تندی علیه شیعیان ایران دارند، فراهم ساخت. ضمن اینکه نفوذ طالبان در پاکستان نیز می‌تواند منجر به محدودسازی اقدامات ضد شیعی گروه‌های تندرو طالبان در پاکستان علیه شیعیان شود. در داخل مرزهای ایران، تهران می‌تواند با نمایشی از تحکیم روابط خود با طالبان تنش‌های قومی و مذهبی در منطقه شرق را کاهش داده و اندیشه تقریب مذاهب را تقویت (ساوه درودی، ۱۴۰۰: ۱۵۸-۹) و توطئه عوامل خارجی را برای استفاده از ظرفیت‌های قوم بلوچ و اهل سنت شرق کاهش دهد. از طرفی مقامات ایرانی پس از سال ۲۰۱۸ بارها با طالبان دیدار کردند، از جمله میزبانی یک هیئت بلندپایه طالبان در تهران در فوریه ۲۰۲۱ بوده است. دولت ایران که سفارتش در کابل همچنان باز است، به نظر می‌رسد خروج نیروهای آمریکایی از افغانستان (که رئیس‌جمهور رئیسی آن را "شکست" توصیف کرد) مثبت می‌بیند و خواستار اتحاد ملی در افغانستان شده است (Thomas, 2021: 49). اما گذشته از این موارد، این گروه با اعلام امارت اسلامی در افغانستان می‌تواند از نظر ایدئولوژیکی به رقیبی برای ایران و در صورت انتقال بقایای داعش به افغانستان، کانون بحران جدید برای صدور تروریسم‌های سلفی - تکفیری به داخل ایران تبدیل گردد. مهاجرت مجدد تعداد زیادی از افغان‌ها به ایران برای جامعه ایران در شرایط فعلی از نظر اقتصادی خطرآفرین است و همچنین تجربه گذشته حکومت طالبان بیانگر رشد کشت مواد مخدر و گسترش صادرات آن است. یکی از بازارهای اصلی اقتصادی ایران در دوران تحریم، بازار افغانستان بوده و به قدرت رسیدن طالبان حداقل می‌تواند در کوتاه‌مدت چالش ایجاد کند (Shireen Hunte, 2022: 11). با توجه به وجود اختلافات میان گروه‌های سیاسی و قدرت‌یابی یکی از گروه‌ها، درگیری و نزاع در این کشور تشدید خواهد کرد. همچنین غلبه طالبان بر افغانستان می‌تواند این کشور را به

پناهگاه تروریسم و رشد گروه‌های نوظهور افراطی تبدیل کند. بروز تهدیدهای تروریستی در محیط پیرامونی ایران امنیت داخلی را متأثر می‌کند و موجب بی‌ثباتی در مرزها خواهد شد. از طرفی با بروز بی‌ثباتی داخلی و ناامنی در پی درگیری‌های احتمالی داخلی میان طالبان و مردم از یک‌سو و طالبان و سایر گروه‌های شبه‌نظامی از سوی دیگر، به مهاجرت مردم به کشورهای دیگر از جمله ایران منجر خواهد شد (مرکز پژوهش‌های مجلس، معاونت مطالعات سیاسی، ۱۴۰۰: ۳).

با توجه به عدم تغییر نگاه تبعیض‌آمیز طالبان به قوم هزاره، این احتمال وجود دارد که با غلبه طالبان بر افغانستان، شیعیان در معرض محدودیت‌های گسترده‌ای قرار گیرند. با این وجود طالبان پس از قدرت‌یابی مجدد تلاش نموده ایران را مطمئن کنند که رفتار گذشته خود را تکرار نخواهند کرد. اگر طالبان کشتار شیعیان را آغاز کنند، ایران چاره‌ای جز مشارکت در درگیری‌های ناخواسته نخواهد داشت (شفیعی دولت‌آبادی، ۱۴۰۰: ۱۵۱). از پیامدهای خارجی این قدرت‌یابی مجدد می‌توان به نفوذ پاکستان، قطر و ترکیه در تحولات سیاسی افغانستان اشاره کرد. چهره‌های نزدیک به پاکستان اکثریت کابینه دولت طالبان را در اختیار دارند که برخلاف تمایل ایران برای ایجاد یک دولت فراگیر است که در آن حداقل گروه‌های طالبان منعطف شده و نزدیک به ایران مسئولیت داشته باشند. نفوذ بیش از حد پاکستان می‌تواند منافع ایران را در بندر چابهار تهدید کند که قرار است هند را از طریق افغانستان به آسیای میانه وصل کند و رقیبی برای بندر گوآتر^۱ پاکستان تلقی می‌شود.

قطر نیز بازیگری است که سال‌ها میزبان دفتر سیاسی طالبان بوده و نقش اساسی را در تسهیل دیپلماسی ایالات متحده و طالبان ایفا کرده است. اگرچه دوحه عموماً در سال‌های اخیر روابط مطلوبی با تهران داشته است، اما دو کشور در مورد مسائل منطقه‌ای از جمله بحران سوریه هم‌نظر نیستند. به این ترتیب نفوذ روزافزون قطر در افغانستان می‌تواند اهرمی برای کسب امتیاز از ایران در امور جهان عرب را فراهم کند. تمایل ترکیه برای ایفای نقش فعال‌تر در افغانستان از جمله در تأمین امنیت فرودگاه بین‌المللی کابل و همکاری اقتصادی با رژیم جدید، می‌تواند ایران را در موقعیت دشواری قرار

دهد. افزایش حضور ترکیه در افغانستان همراه با استقرار آنکارا در قفقاز جنوبی می‌تواند شرایطی را ایجاد کند که طی آن ایران از نظر استراتژیک در محاصره رقیب منطقه‌ای خود قرار گیرد (شفیعی دولت‌آبادی، ۱۴۰۰: ۱۵۳).

بقایای داعش در افغانستان با عنوان دولت اسلامی خراسان (داخ^۱ به رهبری شهاب المهاجر^۲) رقیب طالبان بوده و منازعات داخلی در افغانستان را شدت داده این منازعه ناشی از اختلاف طالبان با داخ بر سر رهبری جنبش جهاد اسلامی در افغانستان است و انتظار می‌رود با واکنش نظامی طالبان منجر به افزایش یک تئوکراسی مذهبی سرکوبگر در افغانستان شود. در این بین طالبان نیز برای صدور دیدگاه انقلابی خود اصرار دارد تا همه گروه‌های اسلامی با او بیعت کنند (Gerges, 2021: 6). اما جناح‌های داخلی طالبان نظرات متفاوتی برای اداره حکومت دارند، افراد میانی آن تندرو هستند و طالبان مشکل جدی درباره کنترل انگیزه آنان دارد. اگر طالبان موفق به کنترل داخ نشود، خشونت در افغانستان افزایش خواهد یافت (BrownFelbab, 2021: 4). از طرفی، شبه نظامیان مسلح از عوامل دخیل در روند ناامنی در افغانستان به شمار می‌روند که به دلیل فقدان قدرت فائقه مرکزی در فضای سه دهه گذشته توانسته‌اند نقش پررنگی را در معادلات سیاسی و امنیتی این کشور برعهده گیرند و با انگیزه‌ها و خواسته‌های مشابه و گاه متناقض کوشیده‌اند تا اهداف خود را در این کشور پیگیری نمایند (رکابیان، ۱۴۰۱: ۲۳-۲۴). بنابراین امکان دارد تا پای ایران هم به دلیل اقدامات داخ علیه شیعیان هزاره و حتی ناآرامی در مناطق شرقی ایران کشیده شود.

تاثیر مولفه‌های فوق بر امنیت ملی ایران

اگر بپذیریم که هر حادثه‌ای در ذات خود نه کاملاً فرصت‌ناست و نه تهدید، می‌توان گفت که خروج آمریکا از افغانستان نیز از این قاعده مستثنی نیست. برد منافع ملی قدرت‌های بزرگی همچون آمریکا، جهانی است و اهداف آنها نیز در این سطح، ولی برد منافع قدرت‌های متوسط نظیر ایران، منطقه‌ای بوده و اهداف آنها نیز در این سطح تعریف می‌شود. برخلاف این قاعده، بخشی از منافع ملی ایران در سطح فراملی تعریف شده است

1. Dakh

2. Shahab Al-Muhajir

و به همین دلیل، حوزه تنش میان آمریکا و ایران به سطوح مختلف فروملی، منطقه‌ای و فراملی کشیده شده است (قهرمانپور، ۱۳۸۲: ۳۲). خروج آمریکا از افغانستان، رقابت میان قدرت‌های منطقه را برای ترسیم آینده آن کشور تشدید خواهد کرد که ایران در صدر این لیست قرار دارد.

واقعیت این است که افغانستان کشوری جنگ‌زده می‌باشد که با آینده‌ای نامشخص روبه‌رو است که نه یک دموکراسی ریشه‌دار است و نه کشوری است که مرزهای بین‌المللی خود را کنترل کند؛ بنابراین عقب‌نشینی کامل، ایالات متحده را به هم‌دست طالبان تبدیل کرده و باعث ظهور مجدد تروریسم خواهد شد (باقوتی، ۱۴۰۰: ۷). اگرچه خروج از افغانستان بخشی از استراتژی کلان آمریکاست که بر کاهش اهمیت آسیای غربی دلالت دارد. با وجود این، اهمیت ایران به واسطه موقعیت ژئوپلیتیک آن در خلیج فارس همچنان باقیست و از طرف دیگر کاهش حضور نظامی آمریکا در کشورهای همجوار ایران نیز بخش دیگری از بازمانده‌سازی ایران است (سلیمانی پورلک، ۱۴۰۰: ۲۴۸).

در تداوم این روند، ایران در وضعیت معماگونه‌ای قرار گرفته است؛ از یکسو هدف استراتژیک ایران که همانا خروج آمریکا از سرزمین‌های همجوار است، تامین شده و از سوی دیگر افغانستان تحت حاکمیت طالبان، تهدید امنیتی محسوب می‌شود. از طرف دیگر رویکرد قوم‌گرایانه و انحصاری طالبان در برابر قدرت، چالش دیگری برای ایران است. به گونه‌ای که برخی از منابع معتبر، جمعیت پشتون‌ها را ۴۲ درصد به‌عنوان بزرگترین قوم دانسته و این، دست پشتون‌ها را جهت اعمال قدرت باز خواهد گذاشت (شفیعی دولت‌آبادی، ۱۴۰۰: ۱۵۱).

تحولات افغانستان تحت هر شرایطی بر امنیت ملی ایران تاثیر خواهد گذاشت. علت آن است که افغانستان در حوزه فرهنگی- تمدنی ایران قرار دارد و دو کشور مرزهای طولانی با هم دارند. مرزهایی که به دلیل ویژگی‌های جغرافیایی، حفاظت از آنها دشوار و با هزینه‌های بسیار سنگینی هم به طور کامل عملی نخواهد شد. صلح و تشکیل حکومتی فراگیر در افغانستان که نمایانگر تمامی اقوام باشد، می‌تواند به تثبیت امنیت ایران کمک کند، زیرا ایران در مرزهای شرقی خود طی چند دهه گذشته با مشکلات عدیده‌ای مواجه

بوده و بی‌ثباتی در افغانستان از عوامل اصلی این مشکلات می‌باشد (سیمبر و همکاران، ۱۳۹۸: ۳۶).

یک تهدید امنیتی بزرگ برای ایران، جریان بالقوه ورود بیشتر پناهیجویان افغان به ایران است. اگر ایران از پذیرش بیشتر پناهیجویان افغان خودداری کند، خشم آن‌هایی را که در حال حاضر در ایران هستند برمی‌انگیزد. علاوه بر این، طالبان در استان سیستان و بلوچستان هوادارانی دارند که برخی از اعضای آن به همان ایدئولوژی سلفی وهابی ضد شیعه پایبند هستند. امام جماعت مسجد اهل سنت مرکز استان زاهدان، مولوی عبدالحمید، از طالبان حمایت کرده و طالبان نیز می‌تواند از هواداران خود برای فشار بر ایران استفاده کند. حتی می‌تواند شورشیان سنی تندرو در بلوچستان را که در دهه‌های ۱۹۹۰ جدایی را ترویج کردند، احیا کند. طالبان همچنین ممکن است نسبت به دولت قبلی در اعطای سهم ایران از آب هیرمند سازش ناپذیرتر باشد. از طرفی، تلاش‌های ایران برای تبدیل بندر چابهار در خلیج عمان به یک بندر ترانزیتی نیز ممکن است متوقف شود، اگر به طور کلی از بین نرود (شفیعی، ۱۴۰۰: ۶).

بارزترین نتیجه خروج ایالات متحده در بُعد منطقه‌ای و بین‌المللی می‌تواند به وجود آمدن خلاء باشد که توسط دیگر کشورهای منطقه پر شود که تبعات حاصل از این ناامنی به‌طور طبیعی در کشورهای همسایه افغانستان و به‌خصوص ایران به‌دلیل برخورداری از اندیشه شیعی دیده خواهد شد. همچنین این ناامنی موج احتمالی شمار بیشتری از پناهندگان افغان به سمت ایران را تشدید خواهد نمود. دامنه این هجوم علاوه بر تاثیرگذاری بر اندیشه اهل سنت ایران به‌واسطه همدردی با پناهندگان، (Hunter, 2021: 12). تبعات امنیتی ناشی از این حضور را در حوزه‌های اقتصادی و اجتماعی و حتی زیست‌محیطی ایران برجای گذارد.

این در حالی است که طالبان پس از قدرت‌یابی مجدد، قصد خود را برای ایجاد رژیم که نماینده همه گروه‌های قومی باشد، اعلام کردند. اما تجربه نشان داده طالبان رویکرد قوم‌گرایانه خود را حفظ خواهد کرد و این مسئله در فهرست وزرای کابینه طالبان که تحت سلطه پشتونها است، عیان می‌باشد که در این صورت نفوذ ایران با چالشی جدی مواجه می‌شود. از طرف دیگر طالبان که تحت حمایت عربستان (به لحاظ مذهبی

و مالی) و پاکستان (به لحاظ اطلاعاتی و سیاسی) و اسرائیل (به لحاظ اطلاعاتی - امنیتی) قرار دارد، می تواند گروه های سلفی را در داخل ایران تهییج و جایگاه منطقه ای ایران را تضعیف نماید. در این شرایط اگر ایران به حمایت از گروه ضدطالبانی احمد مسعود^۱ برآید متهم به دخالت در امور افغانستان شده (ساوه درودی، ۱۴۰۰: ۱۵۸) و احتمال واکنش از سوی طالبان و حتی بازیگران حامی او در افغانستان به صورت اقدامات ایذایی و یا اجرای اقدامات اطلاعاتی و عملیاتی علیه ایران متصور خواهد بود که این هم به ضرر امنیت ملی ایران است.

شکست ایالات متحده و پیروزی طالبان در افغانستان به نقاط عطف مهمی برای جهادگرایی جهانی تبدیل شده و قدرت آنها را افزایش می دهد. این نگرانی وجود دارد که داعش که کنترل مناطقی در عراق و سوریه را از دست داده است، ممکن است به ریشه های شورشی خود بازگردد و بر سازماندهی حملات تروریستی تمرکز کند. بخش قابل توجهی از رهبری القاعده همچنان در افغانستان مستقر است و روابط آن با طالبان بر اساس شباهت های ایدئولوژیکی هنوز نزدیک است. طالبان اغلب از طریق شبکه حقانی با القاعده همکاری می کردند و رهبر آن، خلیل حقانی، در دولت امارت اسلامی افغانستان وزیر کشور شد. این خطر وجود دارد که افراط گرایان به همین جا بسنده نکنند و سعی کنند کشورهای همسایه را به مدار نفوذ خود بکشانند (Bobki, 2022: 331).

جریان تکفیری داعش که چالش های امنیتی قابل توجهی را از طریق اقدامات تکفیری، قاچاق انسان و اسلحه به وجود آورده است در ابتدای کار با توزیع نوشته هایی که در آن تبیین اهداف، عقاید و اندیشه های خویش صورت پذیرفته بود، سعی در ایجاد نوعی مشروعیت و مقبولیت در میان مردم افغانستان داشت. در گام بعدی، داعش با ترسیم ژئوپلیتیک خویش در آسیای مرکزی و با عنوان «ولایت خراسان» نشان داد که برنامه ای جامع در راستای نفوذ در افغانستان دارد که تهدیدی رای امنیت ملی ایران است (رکابیان، ۱۴۰۱: ۲۴). در واکنش به تسلط طالبان بر کابل، ایران سیاست انعطاف پذیری را در قبال این گروه اتخاذ کرده است که عناصر اصلی آن عدم تقابل، عمل گرایی، مخالفت با شناسایی سریع است. حدود دو هفته پس از سقوط کابل، آیت الله علی خامنه ای سیاست

ایران در قبال طالبان را بیان کرد: «در مورد افغانستان، ما از مردم افغانستان حمایت می‌کنیم. دولت‌ها می‌آیند و می‌روند ... ماهیت روابط ما با دولت‌ها به روابط آنها با ما بستگی دارد». از طرف دیگر پاسخ غیر تقابلی تهران به تسلط طالبان بر افغانستان تا حدی ریشه در این واقعیت دارد که ایران این کشور را بخشی از عمق استراتژیک خود نمی‌داند. در چند دهه گذشته، تمرکز استراتژیک ایران بر خاورمیانه عربی در مرزهای غربی و جنوبی برای مقابله با عراق، عربستان سعودی و اسرائیل بوده است. افغانستان تقریباً همیشه در محاسبات استراتژیک ایران در درجه دوم اهمیت قرار داشته است (Tookhy, 2022: 6).

به طور خلاصه، تنها گزینه ایران این است که تنش‌های خود را با دولت طالبان کمتر، تشابهات مذهبی و قومیتی را تبلیغ و از دارایی‌های محدود خود برای متقاعد کردن طالبان مبنی بر اینکه رابطه غیر خصمانه با تهران بیشتر به نفع آنهاست استفاده کند. از دیگر پیامدهای توافق میان افغانستان و ایالات متحده، افغانستان بی‌طرفی سنتی خود را در سیاست‌های آسیای مرکزی و جنوبی از دست می‌دهد. این امر موجب ایجاد فعالیت‌های غیردوستانه علیه ایران در داخل سیاست داخلی افغانستان و در میان جناح‌های سیاسی (مانند تاجیک‌ها و پشتون‌ها در مورد نحوه دوستی با ایالات متحده در آینده)، باعث رقابت منطقه‌ای بین ایران و پاکستان خواهد شد (سیمبر و همکاران، ۱۳۹۸: ۳۸).

دولت جدید طالبان می‌تواند موقعیت منطقه‌ای ایران را تضعیف کند، زیرا همه رقبای تهران از جمله عربستان و ترکیه روابط بهتری با طالبان دارند. طالبان ترک‌ها را "مردم برادر" خوانده و از ایران صرفاً به عنوان همسایه یاد می‌کنند. اگر شرایط ایجاب کند رقبای تهران می‌توانند از طالبان برای فشار بر ایران استفاده کنند، همانطور که زمانی سعودی‌ها انجام دادند. برخلاف دهه ۱۹۹۰، امروز گزینه‌های ایران در برخورد با افغانستان تحت رهبری طالبان محدود است. از طرف دیگر، امروز هیچ ائتلاف قابل دوام ضد طالبان وجود ندارد. قدرت‌های بزرگ از جمله روسیه، چین، اتحادیه اروپا و ایالات متحده تمایل دارند با طالبان وارد گفتگو شوند تا افغانستان را باثبات کنند. برخلاف برخی از کشورهای عربی و ترکیه، ایران فاقد ابزار اقتصادی و منابع مالی برای تعدیل نگرش طالبان نسبت به خود است. تنها دارایی آن این است که مسیری مناسب برای تجارت و منبع ارزشمند انرژی است. اما کشورهای دیگری مانند پاکستان، عربستان

سعودی و قطر می‌توانند در هر دو زمینه جایگزین ایران شوند (Shireen Hanter, 2022: 14).

متغیر دیگری که فضای ناامنی افغانستان را متأثر نموده است نوع کنشگران منطقه‌ای از جمله پاکستان است که مجاورت جغرافیایی و مرزهای مشترک در کنار اشتراکات قومی و فرهنگی و در عین حال اختلافات مرزی آن را به بازیگری تاثیرگذار در تحولات افغانستان تبدیل کرده است. در اواسط ماه اوت، زمانی که طالبان وارد کابل شدند عمران خان،^۱ نخست وزیر، گفت: «آنچه اکنون در افغانستان اتفاق می‌افتد، آنها غل و زنجیر برده‌داری را شکسته‌اند». در کابل، طالبان افغان را عنصری دوستانه در افغانستان می‌داند. بسیاری از ناظران، تسلط طالبان را به عنوان یک پیروزی اساسی برای پاکستان و تقویت نفوذ آن در افغانستان می‌دانند. طالبان پاکستانی که از طالبان افغانستان متمایز اما دارای پیوندهای ایدئولوژیکی قابل توجهی است، ظاهراً «بیعت خود را با امارت اسلامی» در افغانستان تجدید کرده‌اند. بر اساس گزارش‌ها مقامات ارشد امنیتی پاکستان این دو گروه را «دو روی یک سکه» توصیف کرده‌اند (Thomas, 2021: 45-48).

طالبان فرزندان مهاجرین افغان بودند که در مدارس دینی پاکستان تربیت و آماده جهاد در افغانستان شدند؛ ارتش و دستگاه امنیت پاکستان (آی.اس.آی) که از نهادهای مهم در فرایند تصمیم‌گیری در افغانستان می‌باشد، نقش تعیین‌کننده‌ای در قدرت‌گیری طالبان داشته است. گذشته از ملاحظات سیاسی، افغانستان پایگاهی برای پاکستان در جهت نیل به اهدافش از دستیابی به عمق استراتژیک تا مزیت‌های اقتصادی است. دسترسی به آسیای مرکزی و رقابت با ایران و حضور در بازارهای منطقه و ترانزیت خطوط نفت و گاز از آسیای میانه به پاکستان از این جمله است (مقدس، ۱۴۰۰: ۶۵). این کشور از برنامه‌های ایران برای چابهار و همچنین به دلیل علاقه قابل توجه هند به این بندر به عنوان دشمن منطقه‌ای پاکستان و هم به دلیل موقعیت بالقوه‌اش به عنوان رقیب اصلی بندر گوادر پاکستان ناراضی است. اسلام‌آباد برای مقابله با ایران می‌تواند دولت جدید کابل را تحت فشار قرار دهد تا سیاست رئیس‌جمهور غنی را که چابهار را راهی برای دور زدن پاکستان

1. Imran Khan

می‌دانست، معکوس کند و به جای آن از گواد استفاده کند (Shireen Hanter, 2022: 14).

مسئله دیگری که تاثیر عمیقی بر امنیت ملی ایران خواهد داشت اختلافات تقسیم آب روابط ایران و طالبان است. مقامات تهران اخیراً طالبان را به نقض حقوق آب ایران با خودداری از باز کردن دروازه‌های بند جدید کمال‌خان بر روی رودخانه هیرمند که به دریاچه هامون در استان سیستان و بلوچستان ایران می‌ریزد، متهم کرده‌اند. در ماه مه، حسین امیرعبداللہیان، وزیر امور خارجه وقت ایران گفت که موضع طالبان در مورد مسئله تقسیم آب یکی از عوامل مؤثر بر تعامل ایران با گروه حاکم در افغانستان خواهد بود. با تشدید بحران آب در منطقه، به نظر می‌رسد تنش‌ها بین دو کشور در زمینه حقوق آب در آینده افزایش یابد (Tookhy, 2022: 9). از طرفی پاکستان و عربستان با تلاش در مسیر راه‌اندازی پروژه نفوذ فرهنگی ایران در همسایه شرقی خود سدسازی نموده و با حمایت از یک جریان متعصب و ناسازگار با ایران در افغانستان تلاش دارند با ایجاد کانونی بحران‌زا در مرزهای شرقی امنیت ملی ایران را مورد تهدید قرار دهند. از جمله این اقدامات، گسترش پشتون‌های تندرو در افغانستان به تضعیف جایگاه فارسی‌زبانان این کشور منجر می‌شود که این مسئله باعث تضعیف "مدنیت آریایی-ایرانی" را که در هیچ کشور دیگری غیر از ایران و افغانستان باقی نمانده فراهم می‌کند. تبعات ایدئولوژیک و فرهنگ منفی این امر موجب کاهش حضور سیاسی ایران در افغانستان خواهد شد (حاجی یوسفی و اکبری، ۱۳۹۸: ۱۶۴).

پیامد خارجی دیگر اینکه اگر طالبان در برقراری امنیت در افغانستان یا در برنامه‌های فرامرزی خود از داعش و القاعده استفاده نماید، امنیت ملی ایران و مرز شرقی آن با چالش روبرو می‌شود؛ بنابراین ایران به‌عنوان همسایه نزدیک افغانستان با موج جدید تروریسم احتمالی نوظهور از این کشور مواجه خواهد شد. در واقع طالبان یک گروه واحد با رهبری متمرکز نیست که همکاری با تروریست‌ها را به طور کامل رد کند؛ بلکه چندین جناح مختلف در داخل این سازمان وجود دارد که احتمالاً درک متفاوتی از تقسیم قدرت داشته باشند و این مسئله نیز تهدیدی برای امنیت ملی ایران است (شفیعی دولت‌آبادی، ۱۴۰۰: ۱۵۴). گذشته از این، عدم کنترل داعش منجر به تضعیف طالبان شده

و خشونت در افغانستان افزایش خواهد یافت. از طرف دیگر امکان دارد تا پای ایران هم به دلیل اقدامات داعش علیه شیعیان هزاره و حتی ناآرامی در مناطق مرزی ایران و افغانستان به نوعی جنگ شیعه و سنی را شعله‌ور سازد. تبعات حاصل از این ناامنی به طور طبیعی در کشورهای همسایه افغانستان و بخصوص ایران به دلیل برخورداری از اندیشه شیعی دیده خواهد شد.

نتیجه‌گیری

با خروج نیروهای آمریکا از افغانستان، فرصت لازم برای نقش‌آفرینی ایران همراه با پیامدهای منفی برای امنیت ملی آن فراهم شده است. ایران در تلاش است بر اساس رویکرد واقع‌گرایانه به منافع ملی خود در افغانستان بنگرد. واقع‌گرایی، رویکردی عمل‌گرا است که بر به‌کارگیری عاقلانه قدرت توسط کشورها با هدف تأمین منافع ملی تأکید دارد. سیاست خارجی واقع‌گرا، سیاستی منفعت‌محور است که مهم‌ترین هدفش، تأمین و تعقیب منافع ملی می‌باشد که بر اساس قدرت ملی تعریف می‌شود. بر این اساس، دولت ایران امیدوار است که تسلط طالبان بر افغانستان به عنوان یک فرصت مناسب برای افزایش نفوذ اقتصادی و در نتیجه تقویت امنیت ملی این کشور تلقی شود. با این وجود، عدم قطعیت‌های زیادی در مورد نحوه مدیریت واقعی طالبان وجود دارد و این امر مانع از اتکای کامل دولت به دستاوردهای ایدئولوژیکی و ژئوپلیتیکی می‌شود که در حال حاضر در افغانستان به وجود آمده است.

بر اساس این نظریه، هر کشوری بر اساس شرایط سیاسی و ژئوپلیتیک خود به قدرت‌سازی مبادرت می‌کند از این‌رو کشورهایی که دارای مرزهای جغرافیایی طولانی و در مجاورت همسایگان تهدیدکننده قرار دارند، نیاز بیشتری به توازن قدرت پیدا می‌کنند. البته تحولات افغانستان نیز نشان داد که ایالات متحده، دولت افغانستان و مخالفانی چون احمدشاه نتوانستند به تنهایی با طالبان برخورد کنند، زیرا هیچ یک از آنها از اهرم فشار کافی برخوردار نیستند. در عین حال به نفع کل منطقه است که افغانستان به پناهگاه گروه‌های تروریستی مانند القاعده تبدیل نشود. راه‌حل منطقه‌ای ممکن است راه‌حلی باشد که مانع از سقوط افغانستان در هرج و مرج شود. در صورت میانجیگری بین طالبان و مخالفان آن، ایران یک بازیگر اساسی خواهد بود و در صورت موفقیت برای آن یک

پیروزی سیاسی و امنیتی مهم رقم خواهد خورد. اما مهم‌ترین پیامد ناشی از ظهور مجدد طالبان برای ایران، افزایش شکاف قومی-مذهبی و بروز ناامنی، افزایش احساس محرومیت نسبی و برهم خوردن امنیت روانی در شرق کشور است.

مهم‌ترین عامل ایجاد این شرایط بر ایران ناشی از فقدان انسجام داخلی در افغانستان و ناتوانی طالبان در اعمال حاکمیت بر کل کشور و شکست در جذب گروه‌های مختلف اجتماعی و سیاسی و فرایند دولت‌سازی و ملت‌سازی است که دامنه ناامنی حاصل از آن امنیت ملی ایران را تحت تاثیر خود قرار خواهد داد. در واقع سلطه دوباره طالبان در افغانستان موجب ایجاد تهدیدات امنیتی برای ایران حتی در سطحی بیش از دوره اول خواهد شد. چرا که طالبان بیش از آنکه گروه باشد، یک جریان و تفکر است که با وجود نزدیکی‌ها و شباهت‌های ایدئولوژیک، دیدگاه‌های مختلفی درباره دولت، کنشگران خارجی و آینده افغانستان دارند. از این منظر طالبان اگر موفق به تشکیل دولت هم شود، به دلیل نداشتن پشتوانه مردمی قادر به کنترل فرایندهای تهدیدزا و بی‌ثبات کننده درون مرزهای افغانستان نیست. ثمره این ناامنی موجب انتقال این تهدیدات به سطح منطقه و از جمله ایران شده و امنیت ملی ایران را متاثر می‌کند. با این وجود خروج نیروهای آمریکایی از افغانستان، فرصتی دیگر برای تعامل دوباره با ایران پدید می‌آورد.

پس از دو دهه مداخله در منطقه، واشنگتن باید تهران را یک شریک استراتژیک برای بهبود چشم‌انداز صلح در افغانستان به‌شمار آورد. این دو کشور همچنان منافع مشترکی در افغانستان خواهند داشت که این منافع شامل کمک به دولت کابل، جلوگیری از قاچاق، رسیدگی به بحران پناهندگان افغان، تبدیل افغانستان به شریک تجاری و منطقه‌ای قابل قبول است. اما گذشته از این مسائل به احتمال زیاد بی‌اعتمادی، تنش و بی‌ثباتی مشخصه روابط ایران و طالبان در آینده خواهد بود و چندین منبع بالقوه تنش بین دو طرف وجود خواهد داشت.

رفتار طالبان با افغان‌های شیعه می‌تواند روابط با ایران را تیره‌تر کند. هجوم پناهندگان و مهاجران افغان به ایران منبع دیگری برای مناقشه خواهد بود، موضوعی که با توجه به فروپاشی اقتصاد افغانستان و سیاست‌های سرکوبگرانه طالبان از یک سو و مشکلات اقتصادی خود ایران از سوی دیگر می‌تواند بدتر شود. از طرف دیگر برای ایران نیز

فرصت‌های ناشی از قدرت‌یابی مجدد طالبان را می‌توان رسیدن به اجماع در مبارزه با دشمن مشترک برای تقویت امنیت در مرزهای دو کشور، افزایش تعاملات اقتصادی با افغانستان و بازگشت مهاجران افغان به کشور خودشان نام برد.

بنابراین می‌توان گفت همجواری جغرافیایی ایران و افغانستان و روابط زبانی، دینی، قومی علاوه بر تاریخ و فرهنگ مشترک قابل توجه، ایران را به یک متحد ضروری برای افغانستان تبدیل می‌کند. افغانستان نیز به لحاظ حضور در محیط استراتژیک ایران یکی از مهم‌ترین حلقه‌های آن به‌شمار می‌رود. با توجه به حضور کشورهای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در این کشور، پرداختن به منافع ملی نیازمند شکل‌گیری دیپلماسی فعال است که با استفاده از به‌کارگیری ابزارهای مختلف می‌توان منافع ایران را تعقیب نمود.

پیشنهادهای

۱- در پی جستجوی منافع ملی ایران در سایه روی کار آمدن طالبان در افغانستان، مسئولین جمهوری اسلامی باید دریابند که سردی روابط میان تهران و طالبان باعث می‌شود تا عمق ژئوپولیتیک تهران در افغانستان برای مقابله با دشمنانش صدمه ببیند و جای خالی تهران را پاکستان، قطر، امارات و یا عربستان سعودی پر می‌کنند و این کار انزوای تهران را بیشتر می‌کند.

۲- برای افزایش بازیگری ایران در صحنه سیاسی افغانستان، تهران می‌تواند به گسترش مشورت و تعامل با سازمان ملل و کشورهای منطقه در مورد چگونگی تعامل با افغانستان تحت حاکمیت طالبان فعال‌تر عمل نماید و با حضور در صحنه سیاست افغانستان مانع از تبدیل شدن این کشور به حیاط‌خلوت رقبای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای ایران گردد.

۳- در صورت تشدید فشارها بر طالبان از جانب ایران، گروه‌های شیعی هوادار تهران در افغانستان تحت فشار بیشتر قرار خواهند گرفت. سیاستمداران ایرانی می‌دانند که این عامل عرصه بازی را برای تهران تنگ‌تر خواهد کرد. این کار دست تهران را در بحبوحه رقابت گرم با کشورهای عربی بخصوص قطر و پاکستان کوتاه خواهد کرد.

۵- ایران می‌تواند از فشار بر مهاجران افغانستانی به‌عنوان ابزاری در برابر سیاست‌های طالبان استفاده نماید. چرا که اخراج گسترده مهاجران، وضعیت نابسامان سیاسی و بحران اقتصادی در امارت طالبان را بیشتر با خطرهای جدی قیام‌های مردمان گرسنه مواجه خواهد کرد.

۶- تصمیم‌گیرندگان ایرانی در حوزه سیاست خارجی همچنین به این مسئله توجه نمایند که همکاری‌های تجاری و اقتصادی با افغانستان به‌ویژه در زمینه واردات و صادرات کالا از بندر چابهار به‌شدت نیازمند آرامش و امنیت در افغانستان می‌باشد تا از این رهگذر روابط دو کشور پایدار بماند.

۷- مسئولان ایران باید تلاش نمایند مناسبات اقتصادی با افغانستان را تحت حاکمیت طالبان گسترش دهند. چرا که هرگونه تلاش برای نادیده گرفتن این واقعیت به ضرر هر دو طرف خواهد بود. زیرا طرفین نباید فرصت‌های همکاری خود را با منازعات در چارچوب ایدئولوژیک و سیاسی عقیدتی محدود نمایند. از طرف دیگر در دوران تحریم، افغانستان یکی از بازارهای اصلی صادرات ایران است.

۸- حضور در صحنه سیاسی افغانستان، ایران را از تحولات این کشور آگاه و سیاستگذاران جمهوری اسلامی ایران را قادر به تصمیم‌گیری بر اساس تحولات جهت ممانعت از تبدیل این کشور به کانون بحران علیه ایران خواهد کرد.

۹- وابستگی شرق ایران، استان سیستان و بلوچستان، به حقایق آب رودخانه هیرمند از طریق حفظ رابطه با طالبان بهتر قابل تحقق است.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Farideh

Amani

<https://orcid.org/0009-0001-8661-4374>

Kikanloo

Reza Simbar

<https://orcid.org/0000-0001-5111-1075>

منابع

- ارشاد، ذاکر حسین، (۱۳۹۰)، *استراتژی آمریکا در افغانستان پس از طالبان*، کابل: تاک.
- اصلانی، عباس؛ قاسمی طاری، زینب و سجادی‌پور، محمد کاظم، (۱۴۰۰)، «تغییر در ادراک آمریکا از تهدید در افغانستان و پیامدهای راهبردی برای ایران»، *فصلنامه علمی راهبرد*، دوره ۳۰، شماره ۳، شماره پیاپی ۱۰۰، صص ۴۹۵-۵۳۰.

- باقری دولت آبادی، علی، (۱۴۰۰)، «علل فروپاشی سریع ارتش افغانستان در برابر حملات طالبان»، مجله سیاست دفاعی، سال سی‌ام، شماره ۱۱۶، صص ۱۰۳-۱۲۹.
- برچیل، اسکات؛ اندرو لینکلتر، جک دانلی، ماتیو پترسن، کریستن رویس اسمیت، ریچارد دیویتاک و جکی ترو، (۱۳۹۳)، نظریه‌های روابط بین‌الملل، ترجمه حمیرا مشیرزاده و روح الله طالبی آرانی، چاپ دوم، تهران: نشر میزان.
- پیشگاهی فرد، زهرا و رحیمی، محمد، (۱۳۸۷)، «جایگاه افغانستان در ژئواستراتژی نظام جهانی»، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ج ۸، شماره ۱۱.
- جوان شهرکی، مریم، (۱۳۸۷)، «بنیادهای تئوریک سیاست خارجی آمریکا پس از ۱۱ سپتامبر»، پژوهش‌نامه سیاست خارجی، شماره ۱۱، صص ۱۳-۳۸.
- حاجی یوسفی، امیر محمد و اکبری، راضیه، (۱۳۹۸)، «عوامل موثر بر شکل‌گیری ایران‌هراسی در افغانستان و راهکارهای مقابله با آن»، مرکز مطالعات راهبردی روابط فرهنگی، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، سال پنجم، شماره ۱۰، صص ۱۷۲-۱۲۷.
- حمیدی، سمیه؛ مزدخواه، احسان و زنگنه، پیمان، (۱۴۰۰)، «آمریکا و استراتژی صلح‌سازی در افغانستان؛ از نئومحافظه‌کاری تا نئوهملتونیسیم»، فصلنامه علمی مطالعات روابط بین‌الملل، دوره ۱۴، شماره ۴، شماره پیاپی (۵۶)، صص ۵۹-۲۹.
- خراسانی، پریسا، (۱۳۹۰)، «تاثیر ژئوپلیتیکی افغانستان در حمله و ادامه حضور آمریکا در این کشور»، فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیای انسانی، سال دوم، شماره سوم.
- خلیلی، محسن و باهوش فاردقی، (۱۳۹۳)، «برابرسنجی نگاه ایرانی به یورش آمریکا به افغانستان»، فصلنامه تحقیقات سیاسی بین‌المللی، شماره ۱۸، صص ۷۹-۴۱.
- دشتگرد، مجید و خراسانی، پریسا، (۱۴۰۱)، «جوابیدن و تسلط دوباره طالبان بر افغانستان: یک طرح از پیش تعیین شده یا یک شکست استراتژیک؟»، مطالعات راهبردی آمریکا، سال دوم، شماره ۲ (پیاپی ۶)، صص ۶۶-۴۳.
- دولتیار، احمدخان، (۱۴۰۱)، «فاکتورهای به قدرت رسیدن مجدد طالبان و آینده افغانستان»، دوره ۵، شماره ۲، مجله تحقیقات بولگنزل، صص ۴۳۳-۴۵۵.
- رفیع، حسین و بختیاری جامی، محسن، (۱۳۹۳)، «چالش‌های صلح در افغانستان»، فصلنامه آسیای مرکزی و قفقاز، شماره ۸۸، صص ۳۸-۵۹.
- رکابیان، رشید، (۱۴۰۱)، «کالبدشکافی بحران سیاسی - امنیتی افغانستان از اشغال تا ناامنی (۲۰۲۲) و تاثیر آن بر امنیت ایران»، فصلنامه تحقیقات سیاسی و بین‌المللی، شماره ۵۱، صص ۲۸-۱۵.

- ساوه درودی، مصطفی، (۱۴۰۰)، «ظهور مجدد طالبان و تاثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه دولت‌پژوهی جمهوری اسلامی ایران، دوره جدید، سال ۷، شماره ۳، صص ۱۴۵-۱۷۰.
- سرافراز، محمد، (۱۳۹۰)، جنبش طالبان از ظهور تا افول، تهران: سروش.
- سلیمانی پورلک، فاطمه، (۱۴۰۰)، «خروج آمریکا از افغانستان؛ بازتاب استراتژی بازموازنه»، فصلنامه علمی رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی، شماره شاپا: 739x-1735، دوره ۱۳، شماره ۲ (پیاپی ۶۸)، صص ۲۵۸-۲۳۳.
- سیف‌زاده، سید حسین، (۱۳۸۵)، اصول روابط بین‌الملل الف و ب، تهران: نشر میزان.
- سیمبر، رضا؛ رضایور، دانیال و اسکندری نسب، علی، (۱۳۹۸)، «روندهای منطقه‌ای ایران در قبال بحران امنیتی در افغانستان»، فصلنامه علمی تخصص سپهر سیاست، سال ۶، شماره ۲۱، صص ۱۹-۴۴.
- شفیعی سیف‌آبادی، محسن، (۱۴۰۰)، «فرصت‌ها و چالش‌های پیش‌روی قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران پس از خروج نیروهای آمریکا از افغانستان»، فصلنامه علمی مطالعات قدرت نرم، سال ۱۱، شماره ۴ (پیاپی ۲۷)، زمستان، ۱۳۳-۱۶۰.
- عباسی دهبکری، عزیز؛ طاهری، ابوالقاسم؛ ساعی، احمد و قوام، عبدالعلی، (۱۴۰۰)، «راهبرد سیاست خارجی ایالات متحده آمریکا در قبال مبارزه با تروریسم در افغانستان»، فصلنامه علمی مطالعات روابط بین‌الملل، دوره ۱۴، شماره ۳، شماره پیاپی (۵۵)، صص ۶۵-۴۹.
- عثمانی، ضیاءالدین؛ نیاکوئی، سید امیر و سیمبر، رضا، (۱۴۰۱)، «عوامل ملی و بین‌الملل وقوع چالش‌های امنیتی در افغانستان»، پژوهش‌نامه ایرانی سیاست بین‌الملل، سال ۱۰، شماره ۲، بهار و تابستان، صص ۲۴۴-۲۰۷.
- عسگری مورودی، محمد رضا، (۱۴۰۰)، «دلایل تسریع خروج آمریکا از افغانستان»، شورای راهبردی روابط خارجی، کد خبر ۴۲۹۲، <https://sndu.ac.ir/fa/news/4292>.
- قهرمانپور، رحمن، (۱۳۸۲)، «حضور آمریکا در افغانستان و منافع ملی ایران»، فصلنامه مطالعات منطقه‌ای، شماره ۳، صص ۲۱-۴۰.
- کیوان حسینی، اصغر و حبیب زاده، اسدالله، (۱۳۹۹)، «امریکا و چالش افغانستان؛ از «نبرد حداقلی» به سوی «واقعگرایی اصولی» (۲۰۱۹-۲۰۰۱)»، فصلنامه سیاست جهانی، دوره ۸، شماره ۴، شماره پیاپی ۳۰، صص ۱۵۰-۱۲۱.

- گازرانی، سعید؛ اطهری علاف، حنیف و آراین منش، محمد، (۱۴۰۱)، «حضور و خروج آمریکا از افغانستان؛ رویکرد نظریه جنگ اخلاقی»، نشریه مطالعات راهبردی آمریکا، سال ۲، شماره ۵، صص ۱۴۵-۱۲۵.
- گوهری مقدم، ابوذر، (۱۳۹۱)، *بیداری اسلامی در عمل و نظر*، تهران: دانشگاه امام صادق.
- محمودی، زهرا، (۱۳۹۹)، *بررسی استراتژی‌های دو دهه اخیر آمریکا در افغانستان*، موسسه مطالعات راهبردی شرق، <https://www.iess.ir/fa/analysis/2248>.
- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، معاونت مطالعات سیاسی، (۱۴۰۰)، بحران افغانستان در پرتو بازگشت طالبان، شماره مسلسل: ۲۶۰۱۷۵۸۵.
- مشیرزاده، حمیرا، (۱۳۸۴)، *تحول در نظریات روابط بین‌الملل*، تهران: سمت.
- مشیرزاده، حمیرا، (۱۳۹۲)، *تحول در نظریه‌های روابط بین‌الملل*، تهران: انتشارات سمت.
- مقدس، اعظم، (۱۴۰۰)، «بررسی علل و زمینه‌های بازگشت طالبان به قدرت در افغانستان (۲۰۱۵-۲۰۲۱)»، یک تحلیل سه سطحی، *دوفصلنامه علمی جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام*، دوره ۹، شماره ۲، صص ۵۵-۸۲.
- مورگنتا، هانس جی، (۱۳۷۴)، *سیاست میان ملت‌ها*، ترجمه مشیرزاده، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه.
- موسوی، رسول، (۱۳۸۸)، «ریشه‌یابی بحران در افغانستان؛ مسئله مرزهای جنوبی»، *روابط خارجی*، سال ۱، شماره ۴.
- هاشمی، مصطفی، (۱۴۰۰)، «ایران و پیامدهای رقابت احتمالی کنشگران افغانستان در پسا خروج»، موسسه مطالعات راهبردی شرق ۱۲ خرداد ۱۴۰۰، کد خبر: ۲۶۴۵ <https://www.iess.ir/fa/analysis/2645/>.
- هدایتی شهیدانی، مهدی؛ سلمان زاده، میلاد و بابایی، محمد رضا، (۱۳۹۹)، «واکاوی سیاست خارجی ترامپ نسبت به افغانستان با تاکید بر توافق نامه‌ی صلح با طالبان در سال ۲۰۲۰»، *دوفصلنامه سیاست و روابط بین‌الملل*، دوره ۴، شماره ۸، صص ۱۵۲-۱۳۷.
- یاقوتی، ویدا، (۱۴۰۰)، «تحولات سیاسی در افغانستان: نقش آفرینی کنشگران منطقه‌ای و چشم‌اندازای آینده»، ۱۴۰۰/۴/۲۸: <https://www.cmess.ir/Page/View/2021-07-19/4829>.

References

- Bobkin, N. N, (2022), “The End of the War in Afghanistan: The Defeat of the United States and the Consequences for Regional Security”, *Herald of the Russian Academy of Sciences*, Vol. 92 (Suppl 4), S331-S339.
- Felbab-Brown, Vanda, (2021), “Will the Taliban Regime Survive?”, Available at: <https://www.brookings.edu>, august 2021.
- Gerges, Fawaz A (2021), “The Taliban Can’t Control Afghanistan, That Should Worry the West”, Available at: <https://foreignpolicy.com>, august 2021.
- Hunter, Sh, (2021), “How Iran May be Impacted by Taliban Rule”, Available at: <https://responsiblestatecraft.org>, september 2021.
- Nabipour, P., Yaghooti, V., & Khansari, A, (2021), Iran’s National Security and Afghanistan Crisis. Unpacking the Impacts of the Taliban’s Takeover of Power on Iranian National Security, *Ukrainian Policymaker*, No. 9.
- Pop, A., & Onel, I. D, (2023), (De) Securitization and Ontological Security: The Case of the US Withdrawal from Afghanistan, *The Chinese Journal of International Politics*, Vol. 16, No. 1, 84-105.
- Thomas, C, (2021), “US Military Withdrawal and Taliban Takeover in Afghanistan: Frequently Asked Questions”, *Congressional Research Service*.
- Tookhy, F, (2022), “Iran’s Response to the Taliban’s Comeback in Afghanistan Afghan Peace Process”, Issues Paper August: *United States Institute of PEAC*.
- Verma, R, (2022), “Afghanistan, Regional Powers and Non-traditional Security Threats and Challenges”, *Global Policy*, Vol. 13, No. 1, 107-113.

In Persian

- Abbasi Dehbakari, A; Taheri, A; Sai, A & Qawam, A, (2021), "US Foreign Policy Strategy for Fighting Terrorism in Afghanistan", *Scientific Quarterly of International Relations Studies*, Vol. 14, No. 3, Serial Number (55), pp. 49-65. [In Persian]
- Asgari Moroudi, M, (2021), "Reasons for Accelerating America's Withdrawal from Afghanistan", *Strategic Council of Foreign Relations*, August 1400, News Code 4292, <https://sndu.ac.ir/fa/news/4292>. [In Persian]
- Burchill, Scott; Andrew Linkletter, Jack Donnelly, Matthew Patterson, Kristen Royce Smith, Richard Devitak and Jackie True, (2013), *Theories of International Relations*, Translated by Hamira Moshirzadeh and Ruhollah Talebi Arani, Tehran: Mizan Publishing. [In Persian]
- Dalutiyar, A, (2022), "Factors of the Taliban's Resurgence in Power and the Future of Afghanistan", *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, Vol. 5, No. 2, pp. 433-455. [In Persian]
- Ershad, Zakir, H, (2018), *America's Strategy in Afghanistan after the Taliban*, Kabul: Tak. [In Persian]
- Gazrani, S; Athari Alaf, H; Arin-Manesh, M (2022), "America's Presence and Withdrawal from Afghanistan; Approach to Moral War Theory", *American Journal of Strategic Studies*, Year 2, Number 5, pp. 125-145. [In Persian]
- Gohari Moghadam, A, (2011), *Islamic Awakening in Practice and Opinion*, Tehran: Imam Sadiq University. [In Persian]
- Haji Yousefi, A; Akbari, R, (2018), "Effective Factors on the Formation of Iranphobia in Afghanistan and Strategies to Deal with It", *Center for Strategic Studies of Cultural Relations, Islamic Culture and Communication Organization*, 5th year, No. 10, pp. 127-172. [In Persian]

- Hamidi, S; Mazdakhah, E; Zanganeh, P, (2021), "America and the Strategy of Peace Building in Afghanistan; From Neo-conservatism to Neo-Hamiltonism", *Scientific Quarterly of International Relations Studies*, Vol. 14, No. 4, Serial Number (56), pp. 29-59. [In Persian]
- Hashemi, M, (2021), Iran and the Consequences of the Possible Competition of Afghan Activists after the Withdrawal, Institute of Strategic Studies in the East, 12 Khordad 1400, News Code: 2645 <https://www.iess.ir/fa/analysis/2645/>. [In Persian]
- Hedayati Shahidani, M; Salmanzadeh, M & Babaei, M, (2019), "Analysis of Trump's Foreign Policy towards Afghanistan with an Emphasis on the Peace Agreement with the Taliban in 2020", *Journal of Politics and International Relations*, Vol. 4, No. 8, pp. 137-152. [In Persian]
- Islamic Council Research Center, Deputy Political Studies, (2021), *Afghanistan Crisis in the Light of the Return of the Taliban*, Serial Number: 26017585. [In Persian]
- Javan-Shahraki, M, (2007), "Theoretical Foundations of American Foreign Policy after September 11", *Foreign Policy Journal*, No. 11, pp. 38-13. [In Persian]
- Kahramanpour, R, (2012), "American Presence in Afghanistan and Iran's National Interests", *Regional Studies Quarterly*, No. 3, pp. 21-40. [In Persian]
- Khalili, M & Bahush Fardaghi, (2013), "Comparison of Iran's View of the US Invasion of Afghanistan", *International Political Research Quarterly of Islamic Azad University, Shahreza Branch*, No. 18, pp. 41-79. [In Persian]
- Khorasani, P, (2017), "The Geopolitical Influence of Afghanistan in the Attack and Continued Presence of America in this Country", *Scientific Research Quarterly of Human Geography*, Second Year, Third Issue. [In Persian]

- Mahmoudi, Z, (2019), "Review of America's Strategies in Afghanistan in the Last two Decades", *Sharq Institute of Strategic Studies*, <https://www.iess.ir/fa/analysis/2248>. [In Persian]
- Mearsheimer, John, J., (2001), *The Tragedy of Great Power Politics*, New York: Norton. [In Persian]
- Moghaddis, A, (2021), "Investigation of the Causes and Contexts of the Return of the Taliban to Power in Afghanistan (2015-2021), A Three-level Analysis", *Biannual Scientific Journal of Political Sociology of the Islamic World*, Vol. 9, No. 2, pp. 55- 82. [In Persian]
- Morgenth, H J., (1995), *Politics among Nations*, Translated by Moshirzadeh, Tehran: Bureau of Political and International Studies of the Ministry of Foreign Affairs. [In Persian]
- Moshirzadeh, H, (2005), *Evolution in the Theories of International Relations*, Tehran: Samit. [In Persian]
- Moshirzadeh, H, (2013), *Evolution in International Relations Theories*, Tehran: Samit Publications. [In Persian]
- Mousavi, R, (2009), Rooting the Crisis in Afghanistan; The Issue of Southern Borders, *Foreign Relations*, Year 1, No. 4. [In Persian]
- Osmani, Z; Niakoui, A & Simbar, R, (2022), "National and International Factors of Security Challenges in Afghanistan", *Iranian Journal of International Politics*, Year 10, No. 2, Spring and Summer, pp. 207-244. [In Persian]
- Pishgahi Fard, Z; Rahimi, M., (2008), "Afghanistan's Place in the Geostrategy of the Global System", *Journal of Applied Research in Geographical Sciences*, Vol. 8, No. 11. [In Persian]
- Rafi, H; Bakhtiari Jami, M, (2014), "Peace Challenges in Afghanistan", *Central Asia and Caucasus Quarterly*, No. 88, 33-59. [In Persian]
- Rekabian, R, (2022), "An Autopsy of Afghanistan's Political-security Crisis from Occupation to Insecurity (2022) and Its Impact on Iran's

Security”, *Political and International Research Quarterly*, No. 51, pp. 15-28. [In Persian]

- Sarafraz, M, (2011), *Taliban Movement from Rise to Decline*, Tehran: Soroush. [In Persian]
- Saveh Daroudi, M, (2021), “The Re-emergence of the Taliban and Its Impact on the National Security of the Islamic Republic of Iran”, *State Studies Quarterly of the Islamic Republic of Iran*, New Period, 7th year, 3rd Issue, pp. 145-170. [In Persian]
- Seif-zadeh, S, H, (2006), *Principles of International Relations A and B*, Tehran: Mizan Publishing. [In Persian]
- Shafie-Seif-Abadi, M, (2021), “Opportunities and Challenges for the Soft Power of the Islamic Republic of Iran after the Withdrawal of American Forces from Afghanistan”, *Scientific Quarterly of Soft Power Studies*, Year 11, No. 4 (27 Series), Winter, 133-160. [In Persian]
- Simbar, R; Rezapour, D. Eskandari Nesab, A., (2018), “Iran's Regional Trends in the Face of the Security Crisis in Afghanistan”, *The Scientific Quarterly of Sepehr Tishat*, Year 6, No. 21, pp. 19-44. [In Persian]
- Soleimani Poulak, F, (2021), “America's Exit from Afghanistan; Rebalancing Strategy Reflection”, *Scientific Quarterly of Political and International Approaches*, Shapa Number: 739-1735, Vol. 13, No. 2 (Serial 68), pp. 233-258. [In Persian]
- Yaqouti, V, (2021), “Political Developments in Afghanistan: The Role of Regional Activists and Future Prospects”, 4/28/2021: <https://www.cmess.ir/Page/View/2021-07-19/4829>. [In Persian]

استناد به این مقاله: امانی کیکانلو، فریده و سیمبر، رضا، (۱۴۰۳)، «تأثیرات خروج آمریکا از افغانستان بر امنیت ملی ایران»، پژوهش‌های راهبردی سیاست، دوره ۱۳، شماره ۵۱، ۱۹۹-۲۳۸.

Doi: 10.22054/QPSS.2024.76283.3322

Quarterly of Political Strategic Studies is Licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License